

Skydeområde Tranum

Drifts- og plejeplan 2000-2014

Miljø- og Energiministeriet • Skov- og Naturstyrelsen
og
Skydeområde Tranum 1999

Skydeområde Tranum

- Drifts- og Plejeplan 2000-2014

Udgivet af Miljø- og Energiministeriet,
Skov- og Naturstyrelsen
og Flyvertaktisk Kommando 2000

Tekst & Redaktion: Skovfoged Niels D. Lisborg og Biolog Erling Krabbe, Skov- og Naturstyrelsen - med bidrag fra Flyvestation Aalborg
Kort og bevoksningsliste: N. D. Lisborg, SNS

Forsideillustration: Poul Juul, SNS

Tryk af plan og kortbilag: Skov- og Naturstyrelsen

Tryk af omslag: Grafisk Center, Hillerød

Indbinding: Luna Tryk, København

Oplag: 100 eksemplarer

ISBN: 87-7279-213-2

Hæftet kan fås hos

Flyvestation Aalborg
Thisted Landevej 53
9430 Vadum
Tlf. 98194200

Skydeområde Tranum

Drifts- og plejeplan 2000-2014

Nærværende drifts- og plejeplan for Skydeområde Tranum, med tilhørende arealer, stadfæstes hermed som gældende for perioden 1. januar 2000 til 31. december 2014.

Skydeområde Tranum, den

K. Schultz

Oberst, Chef for Flyvestation Aalborg

Skov- og Naturstyrelsen, den

Bendt Egede Andersen

Skovtaksator

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING	1
1 Generelt om drifts- og plejeplaner	1
1.1 Formål og baggrund	1
2 Beskrivelse af planprocessen	2
2.1 Forudsætninger	2
2.2 Planens indhold	2
2.3 Planændringer	2
3 Særligt om drifts- og plejeplanen for Skydeområde Tranum	4
3.1 Baggrund	4
3.2 Aftalens virkning	4
3.3 Lejeoverenskomsten mellem Skov- og Naturstyrelsen og forsvaret	4
3.4 Korttegnning	5
STATUS	7
4 Beskrivelse af Skydeområde Tranum	7
4.1 Den militære historie	7
4.2 Landskab og geologi	8
4.3 Registrering af arealtyper	8
4.4 Plejetilstand	11
4.5 Flora	13
4.6 Fauna	15
4.7 Kulturhistorie	19
4.8 Sammenfatning af de natur- og kulturhistoriske værdier	19
5 Skydeområde Tranums nuværende anvendelse	20
5.1 Skydeområdets militære betydning	20
5.2 Faciliteter og brug	20
5.3 Gældende bestemmelser og restriktioner	23
6 Forsvarets nuværende drift og pleje af terrænet	25
6.1 Flyvesikkerhed og nedsættelse af kollisionsfaren mellem luftfartøjer og fugle	25
7 Offentlighedens adgang	26
8 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger	27
8.1 Generel lovpraksis for forsvarets arealer	27
8.2 Status i regionplanen	27
8.3 Status i kommuneplan	27
8.4 Status som EF habitatområde	27
8.5 Naturbeskyttelsesloven	29
8.6 Retningslinier for risikoreduktion mellem luftfartøjer og fugle	29
FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER	30
9 Forsvarets fremtidige behov og ønsker	30
9.1 Nuværende og fremtidige brugere	30
9.2 Fremtidig brug af eksisterende faciliteter	30
10 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier	31

10.1	<i>Konkrete forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier</i>	31
11	Kommentarer og ønsker fra eksterne bidragydere	33
11.1	<i>Nordjyllands Amt</i>	33
11.2	<i>Brovst Kommune</i>	33
11.3	<i>Friluftsrådet</i>	34
11.4	<i>Skovsgaard Jagtforening</i>	35
11.5	<i>Dansk Ornitologisk Forening</i>	35
12	Vurdering og afvejning af terrænets fremtidige benyttelse	36
12.1	<i>Vurdering af ønsker og forslag fra forsvaret</i>	36
12.2	<i>Skov- og Naturstyrelsens ønsker om pleje af naturværdier</i>	36
12.3	<i>Ønske fra bidragydere</i>	37
Plan		40
13	Plan	40
13.1	<i>Overordnede retningslinier for den fremtidige benyttelse</i>	40
13.2	<i>Plejeforanstaltninger</i>	40
13.3	<i>Retningslinier for øvelsesaktiviteter</i>	41
13.4	<i>Retningslinier for brug af gødskning og sprøjtning</i>	41
13.5	<i>Offentlighedens adgang til skydeterrænet</i>	42
13.6	<i>Nødvendige tilladelser til nye anlæg og tiltag</i>	42
13.7	<i>Planændringer</i>	43
ØKONOMI		44
14	Økonomiske konsekvensberegninger	44
14.1	<i>Økonomisk overslag til naturpleje og genopretning</i>	44
14.2	<i>Budgetoverslag for hele planperioden</i>	44
BILAG		46
15	Oversigt over bilag
	<i>Bilag 1: Grundkort over Skydeområde Tranum (i kortlomme bagest)</i>
	<i>Bilag 2: Øvelseskort over Skydeområde Tranum (i kortlomme bagest)</i>
	<i>Bilag 3: Drifts- og plejekort over Skydeområde Tranum (i kortlomme bagest)</i>
	<i>Bilag 4: Bevoksningsliste for Skydeområde Tranum</i>
	<i>Bilag 5: Retningslinier for Forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4</i>

INDLEDNING

1 Generelt om drifts- og plejeplaner

1.1 Formål og baggrund

Mange af de militære områder indeholder store naturværdier i form af et rigt dyre- og planteliv samt store, sammenhængende landskaber. Dyr og planter trives netop godt her, fordi areaerne gennem mange år har fået lov at henligge i naturtilstand, men også fordi der udover periodisk aktivitet fra skydende enheder i øvrigt ikke færdes så mange mennesker i områderne.

Som led i forsvarets miljøstrategi bestemte Forsvarskommandoen i september 1993 ved bestemmelse (FKOBST 610-6, SEP 1993) om miljø- og naturbeskyttelse, at der for hvert øvelses- og skydeområde skal udarbejdes en drifts- og plejeplan.

Den 24. oktober 1995 indgik Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen en samarbejdsaftale, der sikrer en planlægning af drift og pleje for en række af forsvarets øvelsespladser samt skyde- og øvelsesterræner.

Formålet med en drifts- og plejeplan er at sikre, at der på forsvarets arealer opnås en tilfredsstillende balance mellem forsvarets behov for nødvendig uddannelse og træning af enheder under realistiske vilkår og hensynet til naturbeskyttelse og rekreative interesser.

Da planlægningen ønskes brugt som et redskab til beskyttelse og forbedring af naturværdier på forsvarets arealer er amt og kommune, Danmarks Naturfredningsforening samt Friluftsrådet medinddraget som såkaldte eksterne bidragsydere ved udarbejdelsen. Samtidig er det forventningen, at amt og kommune som de relevante myndigheder gennem inddragelse i afvejningen mellem benyttelse og beskyttelse vil administrere relevant lovgivning med udgangspunkt i planen.

Drifts- og plejeplanlægningen vil desuden tilvejebringe et ensartet grundlag for en flersidig forvaltning af forsvarets arealer. Samtidig vil planlægningen give medarbejdere i forsvaret en naturmæssig viden, herunder en forståelse for behovet og mulighederne for varetagelse af flersidige hensyn ved drift og pleje af arealerne.

Støjproblematikken i relation til naboer ligger uden for drifts- og plejeplanlægningsarbejdet, idet denne reguleres i henhold til miljøbeskyttelsesloven. Bestemmelser om støjregulering for Tranum Skydeterræn er fastsat i "Bekendtgørelse om støjregulering af forsvarets øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner" (Bek. nr. 1057 af 14. december 1998).

2 Beskrivelse af planprocessen

2.1 Forudsætninger

I forbindelse med udarbejdelse af drifts- og plejeplanen er udgangspunktet, at terrænerne er udlagt som militære områder, og derfor fortsat skal kunne anvendes som sådan.

Drifts- og plejeplanen skal tydeliggøre terrænets naturmæssige og rekreative værdier og udstikke retningslinier for terrænets brug, beskyttelse og pleje, under hensyntagen til disse værdier, samtidig med at der opnås en tilfredsstillende løsning af forsvarets behov for militær brug af terrænet.

Planen skal således rumme en afvejning mellem henholdsvis forsvarets behov for militær brug af terrænet og samfundets interesse i en forsvarlig og langsigtet forvaltning af terrænets naturværdier.

Som følge af, at der er tale om et militært område vil rekreative interesser (offentlighedens adgang til forsvarets areal) kun blive tilgodeset i det omfang, det ikke generer den militære brug og i øvrigt er sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Herudover kan hensynet til naturmæssige værdier påvirke mulighederne for rekreativ benyttelse.

De i drifts- og plejeplanen opstillede retningslinier, skal være enkle for forsvaret at administrere i praksis.

2.2 Planens indhold

Planen skal

- Kortlægge og afgrænse naturtyper, bevoksninger, veje, forsvarets anlæg etc.
- Beskrive de naturmæssige værdier og identificere de mest bevaringsværdige af disse, samt påpege eventuelle behov/muligheder for forbedring af de naturmæssige værdier.
- Beskrive forsvarets nuværende benyttelse og drift af terrænet samt klarlægge forsvarets fremtidige behov for benyttelse af terrænet.
- Beskrive den rekreative benyttelse af terrænet.
- Foretage afvejningen imellem forsvarets behov for benyttelse, ønskerne om beskyttelse, forbedring af naturværdier samt forbedring af de rekreative muligheder.
- Anvise hvorledes denne afvejning kan realiseres i praksis, herunder fastlægge retningslinier for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring.
- Beregne de økonomiske konsekvenser af planens bestemmelser for forsvaret.

2.3 Planændringer

Drifts- og plejeplanen gælder for 15 år.

For til stadighed at holde planen med så langt et tidsrum tidssvarende og fleksibel, kan der løbende foretages ændringer i drifts- og plejeplanen, forudsat at aftaleparterne er enige.

Såfremt forsvaret eller Skov- og Naturstyrelsen ønsker ændringer i drifts- og plejeplanen indsender den lokale myndighed begrundede forslag herom via Flyvertaktisk Kommando til Skov- og Naturstyrelsen eller omvendt. Hvis der ikke er væsentlige indsigelser, indsættes planændringen i den pågældende plan med gyldighed som en del af denne.

Planændringerne kan således opfattes som en løbende fortsættelse af planlægningsfasens dialog mellem parterne.

Som udgangspunkt kræver enhver afvigelse fra planens retningslinier, som de fremgår af planafsnittet, planændring. Der gælder dog en bagatelgrænse for kravet om planændringer. I tvivlstilfælde om bagatelgrænsen bør parterne drøfte dette spørgsmål indbyrdes.

Planændringer kan også være en nødvendighed som følge af afgørelser fra relevante myndigheder.

Udover planændring kan dispositioner der ligger udenfor planens rammer kræve tilladelse fra relevante myndigheder.

3 Særligt om drifts- og plejeplanen for Skydeområde Tranum

3.1 Baggrund

Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen indgik i 1995 en principaftale om planlægning af drift og pleje for forsvarets skyde- og øvelsesområder.

En særskilt aftale om en drifts- og plejeplan for Skydeområde Tranum, blev indgået mellem Flyvertaktisk Kommando og Skov- og Naturstyrelsen den 19. oktober 1998. Skydeområde Tranum er en del af Hanherred Statsskovdistrikt. Terrænet er ved en lejeaftale udlagt som militært område.

I sommeren 1998 foretog Skov- og Naturstyrelsen den biologiske registrering af området, og i juni 1999 blev en markgennemgang af arealet foretaget med henblik på udarbejdelsen af digitale kort over terrænet.

Skydeområde Tranum er af forsvaret klassificeret som et såkaldt kategori II-område.

Drifts- og plejeplanlægningen forestås af Skydeområde Tranum og niveau II-myndigheden, d.v.s. Flyvertaktisk Kommando i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen.

Nærværende drifts- og plejeplan er udarbejdet specifikt for det militære område til brug for forsvaret, men da skydeterrænet er en del af Hanherred Statsskovdistrikt er området tillige omfattet af skovdistriktets egen driftsplan 1988-2003. Skovdistriktets senere driftsplaner vil også omfatte det militære område.

I forbindelse med udarbejdelsen af planen er Nordjyllands Amt, Brovst og Pandrup kommuner, Danmarks Naturfredningsforening, samt Friluftsrådet mfl. blevet opfordret til at fremsende bidrag. Endelig har bidragsyderne haft lejlighed til at kommentere planforslaget inden færdiggørelsen.

3.2 Aftalens virkning

Drifts- og plejeplanen er bindende for de to aftaleparter, i dette tilfælde Skov- og Naturstyrelsen og Skydeområde Tranum. Ved underskrift af planen forpligter aftaleparterne sig således til at efterleve og respektere de i planen fastsatte bestemmelser.

3.3 Lejeoverenskomsten mellem Skov- og Naturstyrelsen og forsvaret

I forbindelse med oprettelsen af skydeområde Tranum, blev der i december 1960/januar 1961 underskrevet en overenskomst mellem på den ene side det daværende Sandmoseudvalg for Arbejdsministeriet, Landbrugsministeriet og Klitdirektoratet (grundejerne) og på den anden side Forsvarets Bygningstjeneste på Forsvarministeriets (lejernes) vegne. I dag fremstår Hanherred Statsskovdistrikt som grundejer og part i lejekontrakten.

Af overenskomsten fremgår bl.a.:

§1. "...Forsvarsministeriet forpligter sig til ikke at foretage andre foranstaltninger på arealet end de til dets anvendelse som skydeområde nødvendige og ikke anvende arealet til anden brug uden aftale.."

§ 7. ”Ved benyttelsens ophør vil forhandling være at optage om fjernelse af de af Forsvarsministeriet etablerede anlæg og retablering af terrænets nuværende tilstand (sidst i 50’erne). Det forudsættes, at retableringen må indebære, at der foretages opsøgning og fjernelse af efterladte forsagere og andre sprængfarlige dele og sprængstoffer.”

§13. ”Overenskomsten er, så længe forsvaret benytter arealet til skydeterræn, uopsigelig fra ejernes side, dog kan overenskomstens enkelte bestemmelser....optages til drøftelse hvert 5. år.”

Som følge af overenskomsten er det Flyvestation Aalborg, der administrerer terrænets militære anvendelse. Hanherred Statsskovdistrikt er fortsat berettiget til at udøve plantagedrift m.m. ligesom jagtretten fortsat administreres af skovdistriktet, alt i den udstrækning som Forsvarsministeriets brug af terrænet tillader det.

3.4 Korttegning

På grundlag af markgennemgang, luftfotos, tidligere kort m.v. er der udarbejdet digitaliserede kort, som omfatter henholdsvis et grundkort, et øvelseskort og et drifts- og plejekort. De tre kort er indsat bagest i denne plan som bilag 1, 2 og 3.

Grundkort (bilag 1)

Grundkortet viser status for arealanvendelsen på plantidspunktet (1999). I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen. Kortet anvendes som grundlag for drifts- og plejekortet, samt for eventuelle andre temakort som kan udarbejdes i tilknytning til planen.

Til kortet hører en bevoksningsliste, der er en fortegnelse over terrænets arealtyper og anvendelser. Areal samt supplerende bemærkninger er angivet. Bevoksningslisten er indsat som bilag 3 i denne plan.

Grundkortet har en titel, d.v.s. øvelseterrænets navn. Under titlen er angivet det samlede areal i hektar. Desuden er målestoksforholdet angivet.

På kortet inddeles terrænet i ”afdelinger”, d.v.s. delområder i en passende størrelse. Afdelingsgrænserne følger så vidt muligt genkendelige og permanente terrænlínier som f.eks. veje og hegn.

Afdelingerne nummereres med fortløbende tal – i denne plan afd. 1-4.

De enkelte afdelinger opdeles i ”litra”, der svarer til behandlingsenheder inden for den enkelte afdeling, d.v.s. arealer, der er ensartede med hensyn til terræn, anvendelse, vækstforhold, evt. træarter og disses aldre. Eksempler på litra er den enkelte mose eller eng i et større klitlandskab eller den enkelte skovbevoksning i et skovområde. Litra angives med et bogstav. Alle afdelinger og litra vises ved henholdsvis et tal og et bogstav på grundkortet. Til alle litra er der endvidere knyttet en to- eller trebogstavkode (anvendelseskode), der angiver arealtype (f.eks. HED for hede, MOS for mose, BJF for bjergfy). De militære anlæg har også anvendelseskoder KLG for kaserne, lejr og garageområde.

Der beregnes areal for samtlige afdelinger og litra.

I bevoksningslisten er areal og arealtypen samt eventuelle supplerende bemærkninger angivet for samtlige afdelinger og litra.

Der kan ofte forekomme små arealer med en anvendelse, der adskiller sig fra den øvrige del af den pågældende litra, f.eks. et mindre krat på et overdrevsareal. Disse små arealer ønskes markeret på kortet, men ikke udskilt som selvstændige litra med anvendelseskode, da det ville

resultere i uoverskuelige kort og en meget omfattende bevoksningsliste. Disse mindre arealer indtegnes med prikket linie på kortene (ulitreret bevoksningsgrænse).

Kortet omfatter desuden en række andre signaturer, som er forklaret på kortsigaturen.

Øvelseskort (bilag 2)

Øvelseskortet fremstilles til illustration af den fremtidige øvelsesmæssige brug af terrænet. På kortet fremgår alle de militære installationer, sektoropdelinger m.m. Denne korttype er velegnet til brug for gruppe- og delingsførere, der heraf kan orientere sig og aflæse eventuelle restriktioner.

Det er fremstillet på grundlag af grundkortet, men viser ikke anvendelseskoder, afdelinger, litra eller udtrykninger, der er irrelevante i øvelsessammenhæng.

Arealtyperne slås sammen i større enheder, således at sammenhængende skovbevoksninger eller åbne arealer fremgår. Grøfter, vandløb, søer og moser er også tydeligt angivet.

Samtidig vises arealtyperne med separate farvesignaturer.

Drifts- og plejekort (bilag 3)

Drifts- og plejekortet fremstilles som illustration af de forskrifter vedrørende drift og pleje af terrænet, som er indeholdt i nærværende drifts- og plejeplan.

Kortet indeholder samme oplysninger og signaturer som grundkortet.

Med farver er herudover fremhævet de steder, hvor der skal ske ændringer i anvendelsen eller gennemføres særlige plejeforanstaltninger.

Endvidere vises de kommende militære anlæg på drifts- og plejekortet i det omfang, det kan stedfæstes, eksempelvis planlagte nye spor, brandbælter, anlæg, terrænpunkter og områdebenyttelser.

STATUS

4 Beskrivelse af Skydeområde Tranum

Skydeområde Tranum ligger ud til Jammerbugten ved Vesterhavet i Nordjyllands Amt, henholdsvis i Brovst og Pandrup kommuner. Arealerne, for hvilke denne plan omhandler, er ejet af Miljø- og Energiministeriet, Hanherred Statsskovdistrikt, men ved overenskomst (lejekontrakt) mellem skovdistriktet og forsvaret administreres den militære brug i dag af Flyvestation Aalborg.

Landskabeligt består området af et storslået, åbent klit- og klithedelandskab med høje klitpartier ud mod havet og en bagvedliggende hedekystslette med mindre, spredte partier med mose og rørskov. Desuden findes i den sydlige ende et antal nåletræsbevoksninger – primært bjergfyr.

Skydeområde Tranum udgør et i alt ca. 838 ha stort, uegnet område - med undtagelse af terrænets nordgrænse, hvor et hegn adskiller feriecenteret Rødhus Klit fra det militære område. Dertil kommer en privat, ubebygget parcel, matrikel 11c, Nr. Bratbjerg - cirka midt for terrænet, i de yderste klitrækker og ud til vandstandslinjen. Matriklen lejes af forsvaret da den indgår i skydeområdets fareområder. Det private område udgør i dag godt 7 ha. Arealet er vokset som følge af, at havet har aflejret sand langs kysten.

Da området bruges både af hæren, hjemmeværnet og flyvevåbnet til militære skarpskydninger er terrænet lukket for offentligheden.

En oversigt over skydeområdet fremgår af kortbilag 1.

4.1 Den militære historie

Terrænet tages i brug som militært område i 1955 og bliver afgrænset med hegn og grænsepæle.

Det nuværende Skydeområde Tranum etableres i oktober 1957 ved en overenskomst mellem på den ene side det daværende Sandmoseudvalg under henholdsvis Arbejdsministeriet, Landbrugsministeriet og Klitdirektoratet og på den anden side Forsvarets Bygningstjeneste.

Den eksisterende gård "Klitgården" overtages af forsvaret og indrettes til terrænets administrationsbygning. Gårdens stald og lade ombygges til henholdsvis værksted, depot og garage. Gårdens stuehus indrettes til indkvartering af tilsynsførende og 5 værnepligtige.

Som det ene af kun to steder i landet, etableres terrænet som øvelsesplads for flyvevåbnets kampfly.

I det selvsamme år, hvor terrænet blev indviet blev skydeområdet vidne til et tragisk uheld, da et kampfly under en øvelsesskydning ikke blev rettet op i tide. Piloten omkom ved ulykken. I de efterfølgende år har der dog ikke været dødsulykker i forbindelse med aktiviteter i terrænet.

I tresserne pløjes brandbælter i terrænet, men i 1969 begynder forsvaret at klippe brandbælter i stedet, da pløjningen forårsager omfattende sandflugt.

Brandsikkerheden søges sidst i 1977 forbedret ved etablering af fire branddamme udført af Ingeniørregimentet fra Randers.

I 1988 brænder 60 ha i den nordlige del af terrænet – den største brand på terrænet nogensinde! Som konsekvens af dette får skydeområdet tildelt et terrængående brandslukningskøretøj.

I midten af 1980'erne øges faciliteterne på terrænet med en selvmarkerende feltskydebane og senest i 1997 er der etableret skydebane for maskinkanon.

I dag er der ikke længere knyttet værnepligtige til terrænet. Skydeområde Tranum er kun bemandet af en tilsynsførende, der har det daglige ansvar for terrænet samt to kasernearbejdere, der bl.a. står for vedligeholdelse af brandbælter, materiel m.m.

4.2 Landskab og geologi

Området er marint forland, der er dannet efter stenalderen og siden ved sandflugt overlejret af et yngre klitlandskab. Ud mod Jammerbugten findes den for vestkysten typiske, brede sandstrand, der på det bredeste sted når en vidde på 200 meter. Kystlinien langs terrænet er i stadig forandring da havet hvert år aflejrer store mængder sand, der bevirker en vækst af stranden og en start på nye klitrækker. Set fra stranden består baglandet af en smuk, høj klitrække, der i Egevads Bakker når op i en højde af 20 meter.

Egevads Bakker er et meget kuperet klit- og klithedelandskab bestående af hvid, grøn og grå klit.

Bag klitterne strækker sig store og flade hedemose og tør klithede i mosaik, hvilket udgør hovedparten af skydeterrænet. I klithedelandskabet i de flade partier mellem klitrækkerne ses endnu rester af tidligere græsningsenge, hvor får holdt vegetationen lav og favoriserede de lyskrævende og græsningsstålende planter. På ældre skovkort findes da også betegnelsen ”eng”.

I dag er mange af smågrøfterne efterhånden tilvoksede og græsningslandet er som en del af den naturlige

succession ændret til et mere mosepræget landskab med vækst af bjergørhvene, tagrør, star og siv-arter m.fl.

I den sydøstlige ende ligger ”Store Vande”, der er terrænets største vådområde. En lavvandet sø, der mere eller mindre er dækket af rørskov.

Mod syd op mod Tranum Klitplantage ses mindre nåletræsbevoksninger af især bjergfyr og skovfyr, der kan klare det kystnære klima og den saltholdige vind.

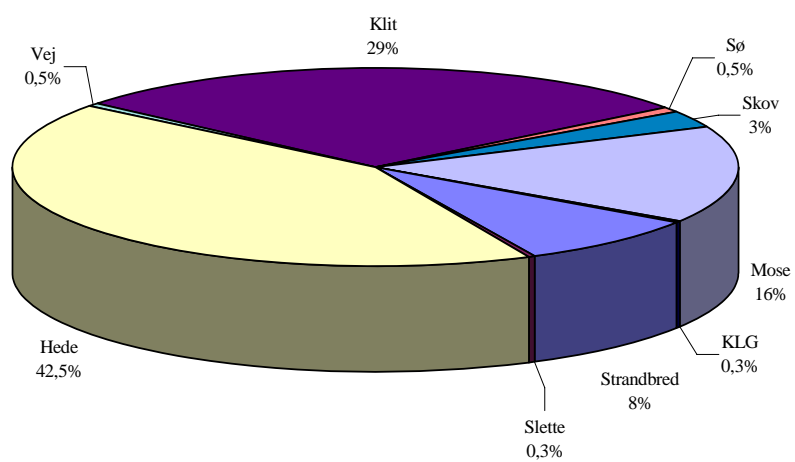
Fig. 1. Klithedelandskabet på Skydeområde Tranum med klitroser i forgrunden. (Foto: Niels Lisborg)

4.3 Registrering af arealtyper

Registrering af arealtyper er foretaget i juni 1999 i forbindelse med korttegningen.

Arealerne er opdelt i arealtyper, som det fremgår på grundkortet (bilag 1) og bevoksningslisten (bilag 4).

I figur 2 er vist arealets fordeling på en række arealtyper. Det fremgår, at naturtyperne ”klithede”, ”klit” og ”mose” udgør langt den største andel.

Figur 2. Arealfordeling, Skydeområde Tranum.

Figur 3. Udsigt over klitheden set mod nordøst. (Foto: Niels Lisborg 1999)

I tabel 1 er vist en oversigt over arealtyperne på Skydeområde Tranum:

Tabel 1. Arealets fordeling på arealtyper.

Anvendelseskode På kort	Arealtyper	Areal i ha
Åbne arealer:		
SØ *	Sø	5,00
SLE	Slette/kulturgræs	2,20
MOS *	Mose	133,40
HED *	Klithede	358,60
KLI **	Klit	241,20
STB	Strandbred	69,00
Skovbevokset areal		
EG	Eg	0,70
HGR	Hvidgran	1,40
BJF + FBF + COF	Bjergfyr, Fransk bjergfyr, Contortafyr	14,10
ØSF	Østrisk Fyr	1,30
SKF	Skovfyr	5,70
Befæstede veje		
VEJ	Bilfaste veje + P-anlæg	3,30
Militære anlæg:		
KLG	Kaserne, lejr, garageområde	0,20
SKB	Skydebane, sprængningsplads, bombemål	2,50
Total:		838,60

*) Omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3, beskyttede naturtyper.

**) Er for størstedelens vedkommende omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3, beskyttede naturtyper og § 8 om klitfredning.

I det følgende er der redegjort for definition og afgrænsning af de enkelte arealtyper, som de er angivet på grundkortet.

Åbne arealer

Sø udgør ca. 5 ha, svarende til under 1 % af det samlede terræn. I flere af de områder, der på kortet betegnes ”mose” står der af og til blankt vand – især i regnfulde perioder. Disse områder er dog ikke medregnet til naturtypen ”sø”.

Naturtypen omfatter ”Store Vande” samt seks mindre søer i terrænet.

Slette (SLE) udgør kun godt 2 ha. Ved slette forstås et græsområde, der er påvirket af kulturgræsser. Typisk haver og kulturpåvirkede marker, der gødes eller slås - og hvor man ikke finder de typiske overdrevarsarter. På Skydeområde Tranum drejer det sig om et markareal sydøst for Klitgården samt et plæneareal syd for opholdsbarakken.

Klithede (HED).

Den del af terrænet, der kan kaldes klithede udgør mere end 358 ha, svarende til ca. 42 % af det samlede areal. Floraen består her i hovedtræk af klithedevergetation dvs. dværgbuskene Hedelyng, Klokkelyng og Revling mellem Hjelme, Bølget Bunke, Sandskæg og diverse laver mfl.

Klitheden er den naturtype, der har den største udstrækning på Skydeområde Tranum.

Klit (KLI). Naturtypen "klit" er den næststørste naturtype målt i ha. ca. 241 ha. Naturtypen opdeles normalt i hvide, grå eller grønne klitter ud fra vegetationen, men her er "klit" en fællesbetegnelse. Successionen fører hvid klit til grå klit og siden klithede. Sondringen mellem klit og klithede er her foretaget udfra vegetationen og konturen.

Mose (MOS). Den del, der kan kaldes mose udgør også en relativt stor del – over 15 % af det samlede areal. De sammenlagt godt 133 ha mose har ikke nogen skarp grænse til den omgivende klithede. Mosearealerne er lavtliggende med oftest våd bund. Her ses bl.a. klokkelyng, lysesiv, tagrør, opvækst af pil samt sphagnum-mosser.

Strandbredden (STB) på Skydeområde Tranums arealer er opmålt til i alt 69 ha. Af tidligere kort fremgår det at havet i høj grad har påvirket kysten. Strandbredden er vokset som følge af havets sandaflejring. Af samme grund må arealet af strandbredden forventes at ændre sig med tiden.

Skovbevokset areal

De skovbevoksede områder er opdelt efter træarter. I bevoksningslisten (bilag 5) fremgår også træernes gennemsnitlige højde, diameter og skønnede alder.

Det skovbevoksede areal udgør i alt ca. 23 ha. Heraf er langt størstedelen bjergfyr (BJF), der alene udgør over 10 ha. Bjergfyr og skovfyr er de mest udbredte arter. Der findes ikke nogen egentlig løvtræsbevoksninger. I afd. 2h ses en del selvsået opvækst af eg, der efterhånden må anses for hovedtræarten.

Veje og spor

Både veje og spor fremgår af bilag-kortene, men der er kun arealberegnet for de befæstede, bilfaste veje (markeret med brun farve på kortbilag). Her udgør vejnettet sammenlagt ca. 3,3 ha.

Militære anlæg.

Kaserne, lejr og garageområde (KLG) omfatter bygninger samt tilknyttede anlæg. Sammen med *skydebaner (SKB)*, der har ændret vegetationstæppet - f.eks. bombemålet - udgør de egentlige militære anlæg kun 2,7 ha ud af terrænets i alt 842 ha.

Skydebaneanlæg, der ikke har påvirket vegetationstæppet såsom f.eks. pansermålsbanen indgår i stedet under den på stedet givne naturtype.

4.4 Plejetilstand

Skydeområde Tranum er et meget velbevaret klit- og klithedelandskab, hvor der ikke ses nævneværdige tegn på slid i terrænet. Der sker ingen kørsel i området med kampvogne og andre bæltekøretøjer, der ellers ofte kan være hårde ved vegetationstæppet. Klitterne er ligeledes i god plejetilstand. Den grønne klit er meget frodig og grøn, både i lavningerne og op ad si-

derne. Der ses ikke brud på klitterne som følge af færdsel, der ellers normalt er et typisk fænomen langs vestkysten. Landskabet bærer derfor ikke meget præg af den militære brug.

Forsvarets voldsomste aktiviteter sker på de samme 2-3 ha hver gang, hvorfor alt vegetation her er væk og sandet blotlagt. At skydning med maskinkanon fra kampflyene og nedkastning af bomber ikke sker tilfældigt på terrænet betyder således, at der ikke slås nye huller i landskabet.

Før terrænet overgik til militær brug blev området anvendt som bl.a. græsningsområde for får. Fra den tid er der etableret flere små grøfter i området. Størsteparten er nu mere eller mindre ineffektive da de er delvist tilgroet. Det vurderes, at hvis udviklingen får lov at fortsætte og der ikke sker en oprensning af grøfterne er det unødvendigt at gå ind og foretage plejeindgreb i form af grøftespærringer for at sikre vådbundsområder og spredte mose-partier. Den naturlige succession vil bevirke at grøfternes dræningseffekt efterhånden vil aftage. Områdets hovedgrøft "Egvands Rende" (klassificeret som B 4 d.v.s. et vandløb uden fisk, men mulighed for et varieret dyre-, planteliv iøvrigt) er i 1999 blevet oprenset på foranledning af Hanherred Statsskovdistrikt. Grøften afleder store mængder vand fra søen "Store Vande" og fra mindre tilløbende grøfter på terrænet. Årsagen til oprensningen i 1999 var at vandet grundet store mængder nedbør stod så højt, at den nærliggende Tranum Klitplantage nogle steder stod under vand. Egvands Rende er lettere okkerforurenset. Den ca. 1-1½ meter brede grøft ligger dybt og der er en del strøm.

Det bør overvejes, at etablere en opstemning i form af et stryg i Egvands Rende, der kan tilbageholde vand i sommerhalvåret, hvor der traditionelt sker en stor fordampning.

De grøfter, der synes mest tydeligt er medtaget på kortbilagene.

Rynket Rose, *Rosa rugosa* er ikke udbredt i klitterne. Der er kun fundet få eksemplarer.

Rosen kommer oprindeligt fra Kamtsjatka-området i Østsibirien og er indført til Danmark, hvor den er blevet meget udbredt i sommerhusområder. Rosen har en særlig evne til at gro på næringsfattig, sandet jord, hvor den kan udkonkurrere den oprindelige flora ved at overskygge dem.

Skydeområde Tranum gennemskæres af kilometer lange brandbælter i form af afslåede striber, hvor vegetationen kun er 4-6 cm høj. Brandbælterne løber typisk langs grøfter, veje og spor, men flere løber også selvstændigt henover klitheden. Brandbælterne virker foryngende på klithedevervegetationen, især ses mange spirende hedelyng planter. Bælterne slås imidlertid så ofte og så hårdt, at de lyskrævende arter ikke får lov at spredes.

Krybdyr har derimod fordel af den hårde slåning. Hugorme og firben soler sig i morgentimerne i den lavtslåede vegetation, hvor der ikke er langt til den beskyttende plantevækst uden for brandbælterne.

På klithedefladerne ses spredte forekomster af selvsået bjergfyr, hvilket på længere sigt vil bevirke en tilgroning af hedebladen. Det lokale skovdistrikt har dog med jævne mellemrum iværksat nedskæring af trævæksten og derved sikret den frie hedeblade.

Hedemoserne har opvækst af selvsået pil. Den nuværende tilgroning er ikke alvorlig, men på sigt kan det overvejes at foretage rydning således at hedemoserne ikke lukker til i krat. Enkelte spredte pilebuske er dog en fordel idet de giver ynglemuligheder for fugle og skjul for terrænets bestand af vildt.

4.5 Flora

Floraen på Skydeområde Tranum er meget rig og varieret. Området er et af de få, store hede-klitlandskaber langs den jyske vestkyst som har ligget i næsten uforstyrret tilstand igennem en lang årrække, uden fåregræsning eller slid. Herved har floraen fået lov at udvikle sig, og der ses således en usædvanlig fin zonerings med hvid klit, grøn klit og grå klit, næringsfattig kysthedeslette samt hedemoser, med mange plantearter som er typiske for de pågældende biotoper. Ud fra en biotops-mæssig betragtning er der derfor tale om et meget betydningsfuldt område

En nærmere beskrivelse af floraen på dele af Skydeområde Tranum findes i Peter Winds "Oversigt over botaniske lokaliteter. 9 Nordjyllands Amt", udgivet af Skov- og Naturstyrelsen i 1992, hvor lokaliteten *Egvands Bakker* er beskrevet.

Nordjyllands Amt har desuden foretaget botanisk registrering i området i juli 1998 ved et antal biologistuderende, med henblik på kortlægning af vådområder beskyttet efter naturbeskyttelseslovens generelle bestemmelser.

I maj og juli måned 1998 foretog Skov- og Naturstyrelsen en botanisk registrering i forbindelse med den biologiske feltgennemgang af terrænet.

Ud fra samlet botanisk vurdering kan Skydeområde Tranum klassificeres som en botanisk lokalitet af meget stor betydning (botanisk klassificeringskategori II), baseret på forekomsten af et antal sjældne, halvsjældne eller biotopstypiske arter som *Klit-Rose*, *Klit-Siv*, *Nikkende Kobjælde*, *Kattefod*, *Sand-Frøstjerne*, *Strand-Mandstro*, *Strand-Kvan*, *Mose-Troldurt*, *Pors*, *Spydpil*, *Sand-Rottehale*, *Klokkelyng*, *Sump-Hullæbe*, *Bakke-Gøgelilje*, *Thy-Gøgeurt* og *Plettet Gøgeurt*.

Den følgende beskrivelse af floraen i området er en sammenstilling af ovennævnte beskrivelser og registreringer.

Floraen i den hvide klit

Den forreste klitrække med hvide klitter ud til Vesterhavet er meget stor og høj.

Floraen er som sædvanlig meget sparsom og artsfattig i den hvide klit. På selve stranden fandtes *Alm. Strandarve*. I klitterne er de dominerende planter *Sand-Hjælme* og *Almindelig Marehalm*. Der findes også *Bidende Stenurt*, *Klit-Fladbælg*, *Almindelig Hønsetarm*, *Almindelig Kællingetand* og *Klit-Stedmoderblomst*, og den ellers sjældne *Klit-Rose* er talrig her. Der vokser også enkelte af den fåtallige *Strandmandstro* i den hvide klit.

Klitplantør Rasmus Rasmussen, Hanherred Statsskovdistrikt, oplyser, at Klitrosen først er kommet til området inden for de seneste 20 år. Nu er den almindelig.

Flora i den grønne klit

Den frodige, grønne klit findes umiddelbart bag de hvide klitter. Den grønne klit er næringsrig, og navnlig de fugtige lavninger mellem klitrækkerne har et højt kalkindhold fra strand-skaller og en rig flora.

I maj er de grønne klitter domineret af et tæppe af blomstrende *Vår-Brandbæger*. Floraen i den grønne klit består desuden af arter som *Alm. Engelsød*, *Alm. Ene*, *Vår-Gæslingeblomst*,

Bidende Stenurt, Klit-Rose, Tormentil-Potentil, Muse-Vikke, Tofrøet Vikke, Smalbladet Vikke, Vår-Vikke,

Havtorn, Hunde-Viol, Klit-Stedmoderblomst, Gul Snerre, Bakke-Forglemmigej, Smalbladet Timian, Alm. Torskemund, Spids Øjentrøst, Lancet-Vejbred, Liden Klokke, Alm. Røllike, Skov-Brandbæger, Horse-Tidsel, Alm. Kongepen, Alm. Ager-Svinemælk, Fandens Mælkebøtte, Smalbladet Høgeurt, Fåre-Svingel, Rød Svingel, Alm. Marehalm, Bjerg-Rørhvene, Sand-Rottehale og Sand-Star.

I den grønne klit i nordenden af terrænet vokser en mindre bestand af *Nikkende Kobjælde* og *Sand-Frøstjerne*.

I de fugtige klitlavninger fandtes *Stor Nælde, Kær-Fladstjerne, Alm. Tandbælg, Alm. Mjødurt, Rynket Rose, Gåsepotentil, Gul Fladbælg, Kær-Dueurt, Strand-Kvan, Kåltidsel, Liden Skjaller, Alm. Hyld* samt et enkelt individ af orkideen *Sump-Hullæbe*. Under buske vokser bl.a. *Bittersød Natskygge* og *Skovstjerne*.

Floraen i den grå klit og klithede

Den næringsfattige, udvaskede grå klit og klithede bagved det store kliterræn er domineret af typiske plantearter som *Krybende Pil, Alm. Revling, Sand-Star, Håret Høgeurt, Rensdyrlav* og *Hedelyng*. Desuden fandtes her en række arter som *Alm. Engelsød, Alm. Ene, Rødknæ, Alm. Markarve, Alm. Hønsetarm, Flerårig Knavel, Nikkende Kobjælde, Flipkrave, Bidende Stenurt, Kornet Stenbræk, Klit-Rose, Tormentil-Potentil, Alm. Røn, Engelsk Visse, Muse-Vikke, Smalbladet Vikke, Vår-Vikke, Krat-Fladbælg, Gul Kløver, Harekløver, Rødkløver, Alm. Kællingetand, Rundbælg, Hejrenæb, Alm. Mælkeurt, Klit-Stedmoderblomst, Alm. Gederams, Alm. Mosebølle, Strand-Engelskgræs, Gul Snerre, Lyng-Snerre, Bakke-Forglemmigej, Smalbladet Timian, Alm. Torskemund, Læge-Ærenpris, Spids Øjentrøst, Lancet-Vejbred, Djævelsbid, Liden Klokke, Blåmunke, Alm. Kattefod, Hvid Okseøje, Alm. Kongepen, Smalbladet Høgeurt, Mangeblomstret Frytle, Håret Frytle, Fåre-Svingel, Rød Svingel, Bølget Bunke, Tidlig Dværgbunke, Vellugtende Gulaks, Fløjlsgræs, Sandskæg, Alm. Hvene, Bjerg-Rørhvene og Sand-Rottehale.*

Enkelte steder på heden samt langs sydøstkanten af terrænet fandtes bevoksninger af *Alm. Tyttebær*.

Floraen i hedemoser, grøfter og søer

Der findes både næringsfattige og mere næringsrige hedemoser- og søer på terrænet, alt efter om der findes kalk i jorden efter skaller og/eller næringsholdige aflejringer eller ej, og om de står i forbindelse med grøftesystemer. Navnlig hedemoser uden grøfteforbindelser på den flade klithedestrækning er næringsfattige, mens vandløbet Egvands Rende, andre grøftesystemer samt søen Store Vande bærer mere præg af næringsberigelse. Der findes dog også overgangstyper. En del af hedemoserne er gradvist ved at springe i pilekrat.

Søen Store Vande er hovedsageligt domineret af *Tagrør*.

Af vådbundsplanter på terrænet blev fundet *Dynd-Padderok, Øret Pil, Gråpil, Femhannet Pil, Krybende Pil, Alm. Spydpil, Mose-Pors, Rød-El, Vand-Pileurt, Butbladet Skræppe, Kær-Fladstjerne, Trævlekrone, Eng-Kabbeleje, Bidende Ranunkel, Lav Ranunkel, Alm. Vandraunkel, Udspærret Vinterkarse, Eng-Karse, Alm. Mjødurt, Korbær, Eng-Nellikerod, Kragefod, Gåse-Potentil, Krybende Potentil, Gul Fladbælg, Sump-Kællingetand, Alm. Mælkeurt, Kattehale, Lådden Dueurt, Glat Dueurt, Kær-Dueurt, Vandnavle, Bredbladet Mærke, Side-skærm, Strand-Kvan, Klokkelyng, Alm. Tranebær, Alm. Mosebølle, Alm. Fredløs, Bukkeblad, Kær-Snerre, Sump-Forglemmigej, Alm. Brunelle, Sværtevæld, Alm. Vandmynte, Mose-Troldurt, Skjaller, Djævelsbid, Nyse-Røllike, Horse-Tidsel, Kær-Tidsel, Vejbred-Skeblad, Klit-Siv, Lyse-Siv, Knop-Siv, Dværg-Siv, Liden Siv, Glanskapslet Siv, Tudse-Siv, Hjertegræs,*

Manna-Sødgræs, Eng-Rørhvene, Knæbøjet Rævehale, Rørgræs, Tagrør, Blåtop, Kors-Andemad, Liden Andemad, Bredbladet Dunhammer, Grenet Pindsvineknop, Enskættet Sumpstrå, Toradet Star, Blære-Star, Blågrøn Star og *Almindelig Star*. Orkideen *Plettet Gøgeurt* er meget talrig i hedemoserne, mens *Bakke-Gøgelilje* kun ses hist og her. Af særlig interesse skal nævnes, at Skovfoged Niels Lisborg, Skov- og Naturstyrelsen, under sin gennemgang af terrænet i juni 1999 fandt en mindre bestand på ca. 5-6 planter af den særlige *Thy-Gøgeurt* ved branddammen umiddelbart vest for Store Vande. *Thy-Gøgeurt* har hidtil været regnet for en hvidblomstret form af *Kødfarvet Gøgeurt*, men skal nu i stedet formentlig betragtes som en selvstændig art.

Kalmus, Kattehale, Næbstar og *Gul Iris* vokser i den yderste, uregulerede del af Egvands Rende. *Svømmende Vandaks* findes i den lille branddam vest for Store Vande, og *Smalbladet Dunhammer* i branddammen i afd. 4.

I hedemoser under pilebuske vokser *Hindbær*, samt bregnen *Smalbladet Mangeløv*.

Floraen i skov og krat

Den plantede skov i afdeling 4 samt i den sydøstlige del af terrænet samt omkring Klitgården består overvejende af *Skovfyr* og *Bjergfyr* med indslag af *Fransk Bjergfyr, Contortafyr, Østrigsk Fyr, Sitkagran, Hvidgran, Rødgran, Nobilisgran, Europæisk Lærk, Seljerøn, Ær, Alm. Hæg, Glansbladet Hæg* og *Bøg*. Der ses selvsået indslag af *Stilkeg, Bævreesp, Gråpil, Vortebirk, Dunbirk, Rødel, Alm. Røn* og *Skovelm*.

Skovbunds- og skovbrynsfloraen består af *Alm. Mangeløv, Stor Nælde, Kruset Skræppe, Alm. Fuglegræs, Ribs, Rynket Rose, Blågrøn Rose, Feber-Nellikerod, Jordbær sp. (Have-Jordbær?), Krat-Fladbælg, Skvalderkål, Skovstjerne, Hedelyng, Lyngsnerre, Alm. Gedeblad, Ager-Tidsel, Alm. Svinemælk, Lund-Rapgræs, Alm. Hundegræs, Bølget Bunke, Krybende Hestegræs, Miliegræs* og *Bakke-Gøgelilje*.

4.6 Fauna

Pattedyr

Ifølge Klitplantør Rasmus Rasmussen, Hanherred Statsskovdistrikt, er gennemsnitsbestanden af *Råvildt* på skydeterrænet på 20-25 dyr. Før der sættes lam er bestanden på 12-13 råer og 5-7 bukke. Der skydes årligt 5-7 dyr.

Der er ingen fast bestand af *Kronvildt*, da de altid bliver forstyrret, men et mindre antal strejfer benytter hyppigt terrænet. Nat-orienteringsløb er den mest forstyrrende aktivitet for kronvildtet. I maj 1998 sås – under Skov- og Naturstyrelsens terrængennemgang – 2 hinder mellem afd. 4 og Store Vande.

Der er en god bestand af *Harer* på terrænet.

Der er kun få *Ræve* tilbage, på grund af skab-sygdom.

Af mårdyr findes der *Grævling* i Egvands Bakker og i bakkerne syd for Klitgården (på "Ras' mark"). *Grævling* er også set ved kontrollårnet og på Sandmosevej.

Der ses af og til *Husmår, Hermelin* og *Brud*, samt mange undslupne *Mink*. Den sjældne *Ilder* findes ved Store Vande.

Pindsvin findes tilsyneladende, da Skov- og Naturstyrelsen under sin biologiske feltregistrering i 1998 fandt et dødt eksemplar i klitten.

Fugle

Skydeområde Tranum blev gennemgået nøje i ynglesæsonen 1998 med henblik på en registrering af områdets fuglefauna. Hertil kommer supplerende iagttagelser i ynglesæsonen 1999. Der blev konstateret ikke færre end 60 forskellige arter, heraf hovedparten ynglefugle, men også enkelte rastefugle. Flere af arterne er sjældne eller fåtallige ynglefugle, og ikke mindre end 5 fuglearter er på den såkaldte rød-liste over truede dyrearter, heraf 1 i kategorien "udryddelsestruet", 1 i kategorien "sårbar" og 3 i kategorien "sjælden". 4 ynglefuglearter er på den såkaldte "gulliste" under kategorien "opmærksomhedskrævende arter".

I Dansk Ornitologisk Forenings landsdækkende registrering af fuglelokaliteter i perioderne 1978-80 og 1993-95 er Tranum Skydeterræns fugleliv undersøgt og beskrevet, henholdsvis under lokalitetsnavnet "Hedeområder vest for Tranum Klitplantage" og "Ejstrup Strand og Klit". Området er klassificeret som en hedefuglelokalitet af stor betydning.

Herudover har klitplantør Rasmus Rasmussen, Hanherred Statsskovdistrikt, samt forsvarets personale på Klitgården bidraget med værdifulde oplysninger om fuglelivet på terrænet.

I det følgende gennemgås fuglelivet på henholdsvis stranden, i klithede- og hedemoser samt i skoven.

Fuglelivet på stranden

Den brede sandstrand langs Vesterhavet uden for de store havklitter er yngleplads for en enkelt fugleart, *Stor Præstekrave*. Der blev fundet 2 par på kyststrækningen. Stor Præstekrave bliver mange steder forstyrret på sine ynglepladser på strandene på grund af menneskelig færdsel, hunde, m.v. Skydeafspærring af stranden for publikum har derfor formentlig gavnlig betydning for denne fugl.

Af ikke-ynglende kystfugle på stranden registreredes rastende flokke af *Sandløber*, *Svartbag*, *Sildemåge*, *Sølvmåge*, *Stormmåge*, *Ride*, *Splitterne* og *Havterne*.

Fuglelivet i klithede og hedemoser

Karakterfuglen i klitten og på heden er *Sanglærke*. Den anslåede, samlede ynglebestand skønnes at udgøre ca. 40-50 par. En anden karakterfugl i det åbne landskab er *Engpiber*, som blev optalt til 10-15 par i grøn klit, hede og hedemoser. *Tornsanger* er knyttet til lavt krat i det åbne land. Der registreredes anslået i alt 25-30 par, oftest i enebærkrat i den grønne klit og i pilekrat i hedemoser. *Rødrygget Tornskade*, som er en fåtallig ynglefugl i Danmark, er også knyttet til krat i et tørt, åbent landskab. Den blev fundet spredt rundt i terrænet med ikke mindre end 9 par, bl.a. i tilknytning til enebærbuske. Andre arter som typisk er knyttet til krat i åbent land er *Tornirisk*, som blev fundet med 8-10 par, og *Gulspurv*, som blev fundet med 4-5 par. I hedemoser og fugtige lavninger taltes 12 par *Bynkefugle*. Omkring skydebaner og bygninger i det åbne terræn yngler 5-6 par *Hvid Vipstjert*. På Klitgården yngler 1 par *Landsvale*. Et par af den efterhånden sjældne ynglefugl *Stenpikker* blev set ved træfindikatorerne i maj 1998, men det var muligvis trækfugle, da de ikke blev genfundet i juli. Stenpikker er optaget på den såkaldte gul liste over "opmærksomhedskrævende arter". *Agerhøne* blev kun truffet et par gange, ved græsmarker syd for Klitgården samt på klitheden lige nord for gården. Klitplantør Rasmus Rasmussen oplyser, at der tidligere var ca. 20 par på terrænet, men nu er der væsentligt færre. I 1994 blev der også kun registreret et enkelt par.

Fasan er fåtallig på egnen, men ses ved vådområder og især i området omkring Klitgården, og af og til mærkeligt nok også ude i klitterne. *Gøg* ses overalt i terrænet, men især omkring pilekrat i hedemoser. De lever ofte af bjørnespinderlarver på den åbne hedeflade. Der blev optalt 6-8 territoriehævdende hanner.

Flokke af udfløjne unger af *Stær* søger efter bær på heden i løbet af sommeren.

De største ornitologiske interesser knytter sig til hedemoserne i de centrale dele samt hedesøen Store Vande i den østlige del.

I det store museår 1999 ynglede mange ugler i Danmark. På Skydeområde Tranums hedemoser fandt Skov- og Naturstyrelsen 1-2 ynglepar af den udryddelsestruede rødlisteart *Mosehornugle*. Den er også tidligere kendt som ynglefugl på terrænet, med et enkelt par i henholdsvis 1972 og 1982.

Den sjældne rødliste-art *Stor Regnspove* findes i Danmark kun på uforstyrrede, store områder i naturtilstand, med vådområder. På skydeterrænet blev der i 1998 optalt 3-4 par Store Regnspover i hedemoser, heraf 2 par i området omkring Store Vande. Ifølge personalet på Klitgården er ynglebestanden stabil, og ligger normalt på 3-5 par. I 1972 blev der optalt 1-2 par, i 1982 3 par og i 1994 3 par.

Hedesøen Store Vande, beliggende på kanten af Tranum Klitplantage, er det vigtigste fugleområde på terrænet. Her blev i maj 1998 iagttaget en række andearter, heraf 1 par af den sjældne *Knarand*, 1 par og 1 spillende han af *Atlingand* (1-2 par), 1 par og 2 hanner af *Skeand* (1-3 par), 1 par og 1 han af den ret sjældne ynglefugl *Krikand* (1-2 par), 4 par *Troldand* samt 12-17 par *Gråænder*. Af sidstnævnte fandtes også 3 par i søen nord for sprængningsområdet, hvilket giver en samlet, skønnet bestand af Gråand på 15-20 par.

Atlingand er opført på rødlisten over truede dyrearter som en "sårbar" yngleart. *Knarand* er generelt en ret sjælden ynglefugl i Danmark. *Krikand* er også en ret sjælden ynglefugl, og indikatorart for hedemoser.

Blishøne ynglede i 1998 med 2 par i Store Vande.

I 1994 ynglede ifølge klitplantør Rasmus Rasmussen et par den sjældne rødlisteart *Rørdrum* i Store Vande, og i 1997 hørtes den pauke samme sted af personalet på Klitgården. Store Vande huser en fast koloni af *Hættemåge*, som i 1998 var på ca. 150 par. I 1994 blev den optalt til ca. 50 par. Hættemåge er i stærk tilbagegang som ynglefugl på landsplan, og er derfor optaget på den såkaldte "gulliste" som en "opmærksomhedskrævende" art. Der blev i 1998 fundet 2 ynglepar af *Dobbeltbekkasin* på terrænet, 1 par i Store Vande og 1 par i mosen nord for sprængningsområdet. I 1998 ynglede 2 par *Viber* ved Store Vande. Vibe er på gullisten over "opmærksomhedskrævende arter". *Rørspurv* blev også fundet her med 8-10 par, samt 3 par i mose øst for sprængningsområdet, i alt 11-13 par.

Store Vande udgør rastested for flere fåtallige fuglearter. *Grågæs* ses jævnligt, og har i 1994 muligvis ynglet med 2 par.

I 1998 og 1999 sås *Rørhøg* raste over området, muligvis ynglefugle. Klitplantøren oplyser, at den tidligere har ynglet. Også *Fiskeørn* dukker op over Store Vande i træktiden. Enkelte *Fiskehejrer* raster i vådområder på skydeterrænet, især Store Vande. Her ses også flokke af *Landsvaler* fouragere efter insekter over rørskoven.

Traner ses ifølge klitplantøren kun i forår og efterår, i alt 3-5 fugle. De opholder sig normalt nogle få dage i Store Vande eller i Overklitten Sø. Om dagen flyver de ofte ud på de dyrkede marker.

Gråstrubet Lappedykker har tidligere ynglet i Store Vande, således med 2 par i 1994.

I juni 1992 eller 1993 så personalet på Klitgården ikke mindre end 7-8 *Hvide Storke* raste langs grøften nord for Klitgården. *Rød Glente* er også observeret over terrænet.

Den 15. maj 1998 observerede medarbejder Henrik Pedersen på Klitgården 2 stk. *Tredækker* i en mose ved pansermålsbanen. *Tredækker* er en sjælden trækgæst i Danmark.

Fuglelivet i skoven

Skoven udgøres som nævnt af nålebevoksningerne i afd. 4 og den lille skov omkring Klitgården, hvoraf en del er løvtræer, overvejende eg.

Musvåge yngler med 2-3 par i skoven langs østkanten af terrænet, bl.a. 1 par i afdeling 4. Musvågerne benytter det store, åbne terræn som fødesøgningsområde, hvor de ses hyppigt. Det samme gælder de 2 ynglepar af *Tårnfalk* som findes i terrænet.

Ifølge Klitgårdens personel yngler der både *Spurvehøg* og *Duehøg* i området, sidstnævnte øst for kontrolpunktet, men ingen af arterne blev konstateret under Skov- og Naturstyrelsens gennemgang, og de er heller ikke registreret i forbindelse med tidligere optællinger.

Ringdue findes som ynglefugl. Der blev optalt 5-6 par, heraf 2-3 par i skoven ved Klitgården, og 2 par i afd. 4. Ringduerne ses også søge føde ude i den grønne klit.

Den mest interessante ynglefugl i skovbevoksningerne i 1998 var et par *Hedelærker*. De yngede ved en lille skovfyrbekvæstning ved et brandbælte i afdeling 4, hvor de bl.a. ofte sås søge føde på det helt kortklippede brandbælte. Hedelærke er optaget på den røde liste som en sjældnen ynglefugl.

Af mere almindelige arter blev fundet 2 par *Skovpiber* (henh. skoven ved Klitgården og i afd. 4), *Grå Fluesnapper* (1 par i skoven ved Klitgården), *Løvsanger* (1 par i afd. 4), *Gransanger* (1 par i skoven ved Klitgården), *Solsort* (1-2 par ved Klitgården), *Misteldrossel* (1 par ved Klitgården og 2 par i afd. 4), *Gærdesmutte* (1 par i afd. 4), 2-3 par *Krage*, 1-2 par *Skovskade* i afd. 4, 1-2 par *Husskade* (ses også raste i den grønne klit), *Musvit* (1 par ved rede i Klitgårdens lade), *Topmejse* (2-3 par i skoven ved Klitgården og i afd. 4), 2-3 par *Bogfinke* samt 1 par *Gulbug* i løvskoven ved Klitgården. Gulbug er optaget på gullisten over opmærksomhedskrævende arter.

Krybdyr og padder

Opsynsmanden på Skydeområde Tranum, Viggo Langballe, oplyser, at der hvert efterår samles hundredevis af *Hugorme* for at overvintre i et lille lyngbakkeområde inde i den lille skov vest for Klitgården. I marts kommer de frem, og ligger i store bundter viklet ind i hinanden frit fremme og soler sig. Herefter spredes de ud på terrænet, og ses ikke igen før næste forår.

Af andre krybdyr blev der under Skov- og Naturstyrelsen feltregistrering i 1998 fundet *Stålorm* og *Markfirben* i klitterrænet.

Af padderarter fandtes *Spidssnudet Frø* i en hedemose, og der blev fundet flere nyforvandlede af *Butsnudet Frø* ved Store Vande.

Dagsommerfugle

Følgende dagsommerfuglearter blev registreret på skydeterrænet i maj og juli 1998:

Stor Bredpande, *Nældens Takvinge*, *Grønåret Kålsommerfugl*, *Skovperlemorssommerfugl*, *Klitperlemorssommerfugl* (talrig), *Okkergul Randøje* (talrig), *Engrandøje*, *Græsråndøje*, *Almindelig Blåfugl* (talrig), *Foranderlig Blåfugl*, *Isblåfugl*, *Lille Ildfugl*.

Af disse er de to arter Klitperlemorssommerfugl og Skovperlemorssommerfugl optaget på rødlisten over truede dyrearter i kategorien "sårbar".

Forekomsten af Danmarks dagsommerfuglearter blev kortlagt i begyndelsen af 1990'erne gennem et storstilet projekt, kaldet Atlasprojektet Danmarks Dagsommerfugle.

Resultaterne viste bl.a., at der af bemærkelsesværdige dagsommerfuglearter på Tranum Skydeterræn udover ovennævnte blev registreret *Gråbåndet Bredpande* og *Ensiablåfugl*, som begge er på rødlisten klassificeret som "sårbare arter".

4.7 Kulturhistorie

På Skydeområde Tranum findes ikke nogle fortidsminder i traditionel forstand - gravhøje, stendiger og lignende.

Som et kuriosum kan nævnes, at barak-bygningen syd for Klitgården er fra 2. Verdenskrig og oprindeligt er opført ved Esbjerg. Sidst i 1950'erne blev barakken flyttet til Tranum i forbindelse med oprettelsen af Skydeområde Tranum.

4.8 Sammenfatning af de natur- og kulturhistoriske værdier

Sammenfattende kan det konkluderes, at Skydeområde Tranum er en botanisk lokalitet af regional betydning på grund af forekomsten af flere sjældne, halvsjældne eller biotopstypiske arter som *Klit-Rose*, *Klit-Siv*, *Nikkende Kobjælde*, *Kattefod*, *Sand-Frøstjerne*, *Strand-Mandstro*, *Strand-Kvan*, *Mose-Troldurt*, *Pors*, *Spydpil*, *Sand-Rottehale*, *Klokkelyng*, *Sump-Hullæbe*, *Bakke-Gøgelilje*, *Thy-Gøgeurt* og *Plettet Gøgeurt*.

I naturtypesammenhæng har klithedearealerne på skydeområdet stor regional betydning. Området er et af de få, store hede-klitlandskaber langs den jyske vestkyst som har ligget i næsten uforstyrret tilstand igennem en lang årrække, uden fåregræsning eller slid. Herved har floraen fået lov at udvikle sig, og der ses således en usædvanlig fin zonerings med hvid klit, grøn klit og grå klit, næringsfattig kysthedeslette samt hedemoser med mange plantearter som er typiske for de pågældende naturtyper. Med sin størrelse på 838 ha og sin fine naturtilstand er der derfor tale om et meget betydningsfuldt område. Af samme årsag er området udpeget som et beskyttelsesområde i henhold til EU's Habitatdirektiv (EF-Habitatområde nr. 193: Ejstrup klit og Egvands Bakker"), hvorefter Danmark har forpligtet sig til at beskytte områdets naturværdier.

Fuglemæssigt udgør skydeområdet en hedefuglelokalitet af stor betydning, med forekomst af ikke mindre end 5 ynglefuglearter som er optaget på rødlisten over truede dyrearter. Det drejer sig om: 1-2 par *Mosehornugle*, 3-4 par *Stor Regnspove*, 1 par *Atlingand*, 1 par *Rørdrum* samt 1 par *Hedelærke*. Desuden yngler her biotopstypiske og/eller fåtallige arter som *Krikand*, *Skeand*, *Knarand*, *Dobbeltbekkasin* og *Rødrygget Tornskade*.

Som levested for krybdyr og padder er terrænet navnlig interessant på grund af den store vinterdvaleplads for flere hundrede *Hugorme* i skoven ved Klitgården.

Som insektlokalitet udmærker Skydeområde Tranum sig som værende af regional betydning som levested for dagsommerfugle, knyttet til den tørre biotop klithede. Navnlig forekomsten af de 4 rødlistearter *Klitperlemorssommerfugl*, *Skovperlemorssommerfugl*, *Gråbandet Bredpande* og *Ensiablåfugl* (alle i kategorien "sårbar") gør området særligt betydningsfuldt. Den rige sommerfuglefauna hænger sammen med den rige og varierede flora.

Der er ingen væsentlige kulturhistoriske interesser i området.

Hele området har stor landskabelig og rekreativ værdi, men er afspærret for offentligheden af sikkerhedsmæssige årsager. Stranden, som er den eneste del af terrænet som er åben for offentligheden når der ikke skydes, rummer gode bademuligheder.

5 Skydeområde Tranums nuværende anvendelse

5.1 Skydeområdets militære betydning

Terrænet er intensivt benyttet af forskellige enheder fra især hæren og flyvevåbnet, der her gennemfører skydeuddannelser med skarpskydninger, der kræver store sikkerhedsafstande.

Skydeområdet er det ene af landets to skydeområder, hvor kampfly har mulighed for at gennemføre øvelsesaktiviteter med skarp ammunition. De danske F-16 kampfly, der i 1999 af Folketinget blev sendt til det tidligere Jugoslavien, havde således forinden gennemført en intensiv træning ved Skydeområde Tranum.

Terrænet er tillige udpeget som dropzone i nødsituationer for militær og civil lufttrafik.

5.2 Faciliteter og brug

Bygninger og anlæg fremgår af kortbilag 2. Faciliteterne i området består af følgende:

- Klitgården

Terrænets tilsynsførende har kontor i Klitgårdens hovedbygning. De øvrige bygninger er indrettet som værksted, garage samt opholdslokale for det daglige personel.

På Klitgården findes skydeområdets brandslukningskøretøj samt brandslukningsmateriel.

- Barakbygningen sydvest for Klitgården

Bygningen tjener som opholdsbygning/cafeteriaudsalg når gæstende enheder anvender terrænet.

- Kontrolltårn.

I kontrolltårnet opholder skydeofficeren sig. Herfra ledes skydeaktiviteten og herfra varetages sikkerheden. I kontrolltårnet er der opstillet et antal kameraer, der optager nedslagene i bombemålet.

- Pejletårn

Pejletårnet er normalt ubemandet. I tårnet er opstillet fire kameraer, der fra modsat vinkel af kameraerne i kontrolltårnet optager bombenedslagene. Optagelserne fra pejletårnet kan ses af skydeofficeren på en skærm i kontrolltårnet – og anvendes – som navnet angiver – til at pejle nøjagtigheden af nedslagene.

- Skovsgaard Jagtforenings bygninger

Bygningerne består af 3 mindre træ-skurer langs Skovvej, hvorfra foreningen har sin flugtskydningsaktiviteter.

Skydeområdets baneanlæg:

- Selvmarkerende feltskydebane

Skydebanen er placeret i terrænets vestlige ende. Der er permanent opstillet elektronisk selvmarkerende skivemateriel (dvs. målfigurer, der vipper ned når de rammes) i målområdet.

På banen anvendes gevær, maskingevær (LMG) og maskinpistol (op til max. 9 mm projektilstørrelse). Hovedskudsretningen er vest-nordvest.

Ved foden af skydebanen er der på et voldanlæg placeret fem mindre, grønmalede træskure/standpladser. Nedenfor er placeret to større skurvogne (operatørvogne), hvor der bl.a. findes kommunikationsanlæg og hvorfra målskiverne aktiveres.

- **Sprængningsområdet**

Anlægget, der ligger ca. 800 meter nord-vest for Klitgården, består af et dækningsanlæg samt en sprængningsplads, ca. 80 gange 80 meter, der er helt blotlagt for vegetation. Dækningsanlægget er udført i beton og etableret i klitten således at det ikke syner i landskabet.

Sprængningsområdet anvendes til sprængninger, der max. kræver en sikkerhedsafstand på 1000 meter. Ladninger over 20 kg kræver særlig tilladelse fra Nordjyllands Amt.

Anlægget anvendes desuden til destruktion af kasseret eller suspekt ammunition.

Selve sprængningsområdet er markeret i landskabet med fire rød-gule pæle.

Der foregår ingen air-to-ground skydning/sprængning.

- **Skarpkastningsbanen (håndgranat)**

Anlægget består i hovedtræk af et ca. 35 gange 35 meter område med meget lav slået vegetation, hvor der er etableret to dækningskærme i træ – en kasterstandplads og en venteplads (max. 8 ventende).

Vegetationen holdes lav for let at kunne finde evt. udetonerede håndgranater.

Der er desuden etableret en kasterstandplads i form af et skyttehul. Når sidstnævnte kasterstandplads er i brug anvendes en anden venteplads – en bunkerlignende betondækning, der er indgravet i klitten.

Alle kast foregår ind mod målområdets midte.

- **Pansermålsbanen**

Baneanlægget anvendes til øvelsesskydning med skarpe panserværnsvåben til brug mod kampvogne o. lign. Der anvendes 84 mm dysekanon M/95 med henholdsvis hulgranatpatron og brisantgranatpatron. Desuden skydes med den lille mandbårne panserværnsraket M/72.

Faciliteterne ved anlægget består af to skydestandpladser (skærmede voldanlæg) – henholdsvis 200 m og 400 m fra pansermålet. Selve målet består af en 45 mm tyk stålplade på godt 6 m², der er permanent opstillet i terrænet. Ca. 100 meter bag og ca. 30 meter vest for stålpladen er der med gule pæle markeret et 25 gange 25 meter nedslagsområde for brisantgranater. Brisantgranaterne affyres kun fra bageste standplads.

Hovedskudsretningen er mod nord.

- **Bevægelig mål-bane**

Anlægget er beliggende ca. 200 meter nord-vest for Klitgården. Det bevægelige mål består af en skiveslæde, der trækkes af køretøjer på et ca. 50 meter langt øst-vestgående spor, imellem de i terrænet fast opstillede skud-ydergrænse-kulisser (se kortbilag 2).

Der kan foregå skydning fra to standpladser – henholdsvis 100 m og 150 m fra målet.

På den bevægelige målbane anvendes instruktionsvåben M/71 og M/95, samt instruktionsgevær M/67 og M/85.

- **Maskinkanonbanen**

Banen ligger mellem Indikatorvej og Tårnvej, ca. 200 meter nord-øst for Klitgården og består af en standplads på 5 x 12 m, hævet en meter over terrænniveau samt en standpladslinie for max. 3 bæltekøretøjer (PMV) eller 3 hjulkøretøjer.

Mål- og skudretningsområdet er mod nordvest og består af 5 fastopstillede stålplader á ca. 4 m². Målområdet er mellem 825 og 1100 meter fra standpladsen.

Til skydning på maskinkanonbanen anvendes 12,7 mm maskingevær (TMG), 25 mm pansret maskinkanon (MK) samt let maskingevær, 7,62 mm (LMG).

Banens maksimale fareområde er ikke angivet på øvelseskortet, idet fareområdet rækker langt uden for kortområdet. Der henvises i stedet til forsvarets farekalke, BB/Tranum.

- **Bombecirkel, air-to-ground**

Bombecirklen ligger ca. 1100 meter nord-øst for Klitgården og har en diameter på ca. 70 meter. Flyvevåbnet anvender anlægget som målområde for øvelsesbomber og -raketter, der affyres fra lavtgående fly. Grundet de voldsomme nedslag, der dog ikke indeholder sprængladninger, er anlægget blotlagt for vegetation, hvilket mindsker risikoen for brand.

- **Maskinkanonanlæg, air-to-ground (træfindikatorerne)**

Maskinkanonanlægget er både arealmæssigt og bygningsmæssigt terrænets største og i landskabet mest synlige anlæg.

Anlægget udgøres af en ca. 300 meter lang, vegetationsblottet sand og fin-grusbane, der skal opfange nedslående projektiler og hindre disse i at ændre retning. To store, armerede betonrammer (træfindikatorer) fungerer som målområde for jagerflyene, idet der elektronisk registreres, hvor mange projektiler, der går igennem rammerne.

Flyene har indflyvningsretning fra sydøst og der sker kun skydning i dag-timerne.

De flyleverede våben består af 12,7 mm maskingevær, 20 mm maskinkanon og 30 mm maskinkanon.

- **Strandposter**

I den yderste klitrække ud til stranden er der i terrænets nord og sydende etableret et lille skur, der tjener som observationspost og kommunikationsanlæg for strandposterne. Posterne er bemandede når der foregår skydninger udover havet.

- **Øvrige anlæg**

På terrænet findes et antal taktiske mål i form af opstillede kulisser: skib, radarstation, bro, kolonne af køretøjer, missil-atrapper. Disse taktiske mål bruges til at indøve angreb på mål, som piloterne kun kender ud fra luftfotos (jf. satellit- eller spionfotos). Pilotens opgave er at finde og genkende målet og aflevere flyets våben (uden sprængladning) mod kulissen.

De taktiske mål anvendes også til FAC-træning (Forward Air Controller), hvilket vil sige at piloten flyver til et kendt punkt i landskabet, hvorefter flyet guides mod målet fra jorden af fremskudte enheder.

Destruktionsprængninger

Forsagere i terrænet bortsprænges ved Den Centrale Ammunitionstjeneste på Flyvestation Aalborg.

Der har på terrænet været forsøg med destruktion af trykflasker og der planlægges afbrænding af trotylproduktionsudstyr. Disse og lignende opgaver er ikke omfattet af den gældende miljøgodkendelse og foretages derfor kun undtagelsesvis og efter særskilte godkendelser fra miljømyndighederne. Destruktionerne foretages på terrænets sprængningsområde.

Destruktionssprængningerne foretages af ammunitionsarsenalet, Frederikshavn.

5.3 Gældende bestemmelser og restriktioner

Forsvaret har fastsat bestemmelser for brug af Skydeområde Tranum (BB/Tranum). Af bestemmelserne fremgår bl.a. følgende:

- **Øvelsesvirksomhed generelt**

Den yderste klitrække og arealet i en afstand af 750 meter fra klitfod ind mod skydeområdet (se sektorgrænse, kortbilag 2) må generelt ikke anvendes til øvelsesformål (gælder ikke for nedslag i de udlagte målområder og sprængningsområdet).

- **Kørsel i terrænet**

Kørsel med militære bælte/hjulkøretøjer foregår generelt udelukkende i forbindelse med transport til/fra respektive skydebaneanlæg. Bæltekøretøjer skal i videst mulige omfang fremføres i terrænet af de forberedte bæltespor (se kortbilag 2).

Øvelseskørsel i terrænet er forbudt.

- **Gravning**

Gravning i klitter, lyngarealer og plantageområder er forbudt.

- **Foranstaltninger, der markerer at der skydes**

Ved skydning i dagslys er de orange-røde "balloner" hejst i masterne i terrænets yderzoner. Hvidt blink mod vand tilkendegiver, at der skydes. Signalerne iværksættes 1 time før skydningen starter. Ved natskydning tændes et rødt/hvidt vekselblink mod vand og et fast rødt lys mod land.

- **Afspærring af stranden ved skydning**

Inden skydning foretages afspærring af stranden – henholdsvis i sydende (post syd) og nordende (post nord). Afspærringen foretages med fem skiltestativer med "indkørsel forbudt-skilte" samt gule advarselsskilte, der fortæller at der er tale om et skarpskydningsområde. Posterne skal bemannes med en vagt.

- **Brandberedskab**

Skydende/brugende enheder skal under ophold i området have etableret et brandberedskab, der i tilfælde af opståede brande straks kan iværksættes. Ved brand skal skydeterrænet underrette Hanherred Statsskovdistrikt.

- **Brug af åben ild**

Med undtagelse af terrænets bålplads (ved barakbygningen) er brug af åben ild ikke tilladt i terrænet.

- **Oprydning og bortskaffelse af affald**

Brugende enheder skal efter endt brug forestå oprydning dvs. indsamling af afskudte patronhylstere, affald efter forplejning m.m.

Affald herunder olie- og kemikalieaffald skal opsamles og bortskaffes efter de almindelige regler i kommunen for behandling af denne type affald. Der må således ikke foretages afbrænding af affald i skydeområdet.

Der henvises i øvrigt til militærets bestemmelser for brug af terrænet (BB/Tranum)

6 Forsvarets nuværende drift og pleje af terrænet

Det daglige arbejde består i vedligeholdelse af skydebaner og skivemateriel samt servicering af brugende enheder.

Den nuværende pleje af området består af oprydning i området og klipping af vegetation på: selvmarkerende feltskydebane, brandbælter, bålplads og telt-/parkeringsplads (ved barakbygning).

Desuden fjernes selvsåede træer fra terrænet når behovet opstår i samarbejde med distriktet. Sprængningsområdet jævnes efter sprængninger og der foretages hyppig oprydning, dels efter hver sprængning foretaget af brugende enheder og dels efter behov ved Etablissementforvaltningens foranstaltning.

Vedligeholdelse af terrænets bygninger foretages af Flyvestation Aalborg, bygningsafdeling 2.

Behov for oprensning og vedligeholdelse af grøfter iværksættes af Hanherred Statskovdistrikt.

6.1 Flyvesikkerhed og nedsættelse af kollisionsfaren mellem luftfartøjer og fugle.

Skydeområde Tranum er et af de få steder i landet, hvor flyvevåbnet træner angreb med kampfly mod jordmål. For at hindre, at der sker kollision (birdstrike) mellem fugle og lavtgående fly har forsvaret haft mulighed for at regulere de fugle, der udgør en risiko for flyene – typisk måger.

Alle danske jagerfly, der beflyver Skydeområde Tranum er enmotorede fly, hvorfor en fuglekollision kan få alvorlige konsekvenser.

På Skydeområde Tranum har forsvaret indgået en aftale med Hanherred Statskovdistrikt, om at distriktet foretager den nødvendige regulering i henhold til Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 801 af 22. september 1999 (bekendtgørelse om vildtskader, § 13).

Distriktet foretager kun bortskræmning/regulering såfremt distriktets vildtkonsulent efter forudgående inspektion skønner det nødvendigt af hensyn til flysikkerheden. Hidtil har det på Skydeområde Tranum kun været nødvendigt at foretage bortskræmning og regulering af hættemåger for at hindre disse i at etablere ynglekolonier i indflyvningsretningen.

7 Offentlighedens adgang

Skydeområdet er i dag helt lukket for offentligheden. Kun adgang til strandbredden er tilladt og kun når der ikke skydes.

Skydeterrænet er afspærret af hensyn til publikums sikkerhed. Det sker af og til at granater ikke detonerer ved nedslag. De fleste af disse genfindes med det samme og uskadeliggøres, men enkelte findes først halve eller hele år senere (f.eks. p.g.a. sne, høj vandstand m.m.). Disse udetonerede granater udgør en fare for publikum ved færdsel i området.

Desuden vil en åbning for færdsel i terrænet øge risikoen for at publikum og turister, der har bevæget sig ind i området forud for en skydning, kan opholde sig uset inden for en efterfølgende skydnings fareområde.

8 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger

8.1 Generel lovpraksis for forsvarets arealer

Generelt gælder de samme regler for benyttelse og naturbeskyttelse på forsvarets arealer som for alle andre arealer (se i øvrigt bilag 4).

Ved at terrænet er udlagt som militært skydeområde ligger der en accept af forsvarets brug af arealet, og dermed af, at forsvaret skal have den fornødne frihed til gennemførelse af den nødvendige skydeuddannelse.

Afvejningen i nærværende drifts- og plejeplan mellem den militære benyttelse og naturbeskyttelseshensynene på terrænet forventes derfor at foregå i et samarbejde mellem de statslige myndigheder (forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen) og de administrerende myndigheder ved amt og kommune, således at administrationen af relevant lovgivning sker ud fra en samlet vurdering.

I det følgende er gennemgået de lovgivningsmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger, som har særlig relevans for Skydeområde Tranum. Udover de nævnte findes der et antal love eller bekendtgørelser som regulerer forhold i det åbne land, eks. planlovens generelle bestemmelser om lokalplanpligt og landzonetilladelse.

8.2 Status i regionplanen

I Nordjyllands Amts "Regionplan 1997" er kystzoneområdet, omfattende skydeområdet, betegnet *område A*. Inden for "område A" kan som hovedregel ikke etableres by-udvikling, ferie- og fritidsanlæg af regional betydning. Der kan ikke udlægges nye sommerhusområder, hoteller, campingpladser, fritidshavne m.v., jf. regionplanens kapitel 2.

Retningslinierne er ikke til hinder for, at eksisterende bygninger kan udnyttes i overensstemmelse med regionplanens øvrige retningslinier inden for rammerne af eksisterende bygninger. Hele området er desuden udpeget som "*regionalt naturområde*". Målet for de regionale naturområder er: at sikre naturbeskyttelses- og bevaringsinteresserne samt udnyttelse til friluftsliv, opretholdelse og udbredelse af et righoldigt og varieret plante- og dyreliv, særligt værdifulde landskaber samt geologiske beskyttelsesområder.

I de regionale naturområder må den nuværende arealanvendelse ikke ændres, medmindre det tjener til at opfylde målsætningen for de regionale naturområder.

8.3 Status i kommuneplan

I kommuneplanerne for henholdsvis Brovst og Pandrup kommuner er der, udover de i regionplanen nævnte, ingen brugsbegrænsninger eller bindinger for skydeområdet med undtagelse af støjzoner (der er denne drifts- og plejeplan uvedkommende).

8.4 Status som EF habitatområde

Området er ved Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder udpeget som EF habitatområde nr. 193, Ejstrup Klit og Egvands Bakker.

Området er hermed en del af et sammenhængende netværk af naturbeskyttelsesområder kaldet Natura 2000, der skal sikre en gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter som er særligt truede, sårbare, sjældne eller beskyttelseskrævende i øvrigt på europæisk plan.

Udpegningen er sket på baggrund af de naturtyper, der er beskrevet af EU-kommissionen, hvor fællesskabet har et særligt bevaringsansvar.

For dette habitatområdes vedkommende er udpegningsgrundlaget sandklitter i kystbæltet med Sand-Hjælme (hvid klit), stabile kystklitter med urtevegetation og Gråris samt europæiske tørre heder.

Beskyttelsesbestemmelser:

EF-habitatdirektivet (Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter) fastsætter bestemmelser for administrationen af habitatområderne, bestemmelser som også gælder for fuglebeskyttelsesområderne. Disse bestemmelser er direkte bindende for myndighederne. Statslige myndigheder er direkte forpligtet af direktiverne på de områder, hvor myndighederne er tillagt kompetence efter national lovgivning. Tilsvarende gælder i de tilfælde, hvor statslige myndigheder har ejerbeføjelser på arealer, som er udpeget som internationalt naturbeskyttelsesområde. Statslige myndigheder er således i sager om disse områder forpligtet til at varetage de naturbeskyttelseshensyn som direktiverne tilsiger.

Områderne skal administreres, så der ikke sker forringelser af området naturtyper og levestederne for arterne, eller væsentlige forstyrrelser af de arter, området er udpeget for. Derudover påhviler der en forpligtelse til på længere sigt at opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter området er udpeget for. Planens drifts- og plejeforskrifter skal medvirke til at sikre dette.

De beskyttelseshensyn der skal varetages i de internationale naturbeskyttelsesområder er i almindelighed opfyldt gennem den eksisterende lovgivning vedrørende miljø, natur, planlægning m.v.. Eksisterende lovlig anvendelse eller udnyttelse og aktiviteter som jagt og færdsel m.m. kan derfor som udgangspunkt fortsætte uændret. Udpegning af EF-habitatområder berører ikke eksisterende lovlig anvendelse eller udnyttelse af ejendomme. Derimod berører de f.eks. amters eller kommuners planlægning samt aktiviteter, som kræver tilladelse efter den eksisterende lovgivning da bekendtgørelsen om de internationale naturbeskyttelsesområder fastsætter bindende retningslinier for amternes og kommunernes administration af områderne.

Amter og kommuner skal ved behandling af ansøgninger om tilladelser og dispensationer efter naturbeskyttelsesloven, planloven, råstofloven, miljøbeskyttelsesloven, vandløbsloven, vandforsyningsloven eller okkerloven sikre, at en tilladelse ikke forringer de naturtyper, som er baggrunden for udpegningen eller forringer levevilkårene for de plante- og dyrearter, som områderne er udpeget for. Der må heller ikke gennemføres foranstaltninger, der medfører betydelig forstyrrelse af de nævnte arter. Alle nævnte loves øvrige interesser skal selvfølgelig fortsat varetages.

8.5 Naturbeskyttelsesloven

Beskyttede naturtyper

Naturbeskyttelseslovens generelle beskyttelsesbestemmelser omfatter bl.a. en række naturtyper (§§ 3-4), beskyttelseslinier for nogle markante landskabselementer (§ 8 om klitfredning, § 15 om strandbeskyttelse, samt offentlighedens adgang (§§ 22-27).

På Skydeområde Tranum er naturtyperne overdrev, mose og hede omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttelse af særlige naturtyper. På § 3-arealer større end 2500 m² (samt mindre arealer i tilknytning til andre § 3-arealer, der tilsammen er større end 2500 m²) må der ikke foretages ændringer i tilstanden uden tilladelse fra Nordjyllands Amt.

Ændringer af tilstanden på klitfredede arealer, herunder opsætning af fast hegn, kræver tilladelse fra Hanherred Statsskovdistrikt.

Skov- og Naturstyrelsen har udarbejdet nogle generelle retningslinier for administrationen af de generelle beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelseslovens §§ 3-4, set i forhold til forsvarets anvendelse af øvelsespladser samt skyde- og øvelsesterræner. Retningslinierne vedlægges som bilag 5.

Offentlighedens adgang

Afspærring af adgang til strandbredden kan i visse tilfælde ske i henhold til naturbeskyttelseslovens undtagelsesbestemmelse om offentlighedens adgang til naturen da adgangsretten ikke gælder for forsvarsanlæg (kap. 4, § 22 stk. 2).

Afgrænsningen af hvad der er omfattet af et forsvarsanlæg, beror på anlæggets karakter. Omfattet heraf er bl.a. arealer, der sikkerhedsmæssigt berøres af anlægget.

Skydeområde Tranums strandarealer vurderes at være omfattet af betegnelsen "forsvarsanlæg", da skydeaktiviteterne på terrænet kan udgøre en risiko ved færdsel på stranden.

8.6 Retningslinier for risikoreduktion mellem luftfartøjer og fugle

Bekendtgørelse om vildtskader (Miljø- og Energiministeriets BEK nr. 801 af 22. sep. 1999)

Pattedyr og fugle, der frembyder fare for luftfarten, på offentligt godkendte flyvepladser, kan efter forudgående aftale med Skov- og Naturstyrelsen, reguleres efter § 9, stk. 2 i Vildtskadebekendtgørelsen. Skydeområde Tranum defineres imidlertid ikke som en flyveplads, men ved særlige grunde kan Skov- og Naturstyrelsen efter § 13 give tilladelse til regulering udenfor flyvepladsens område.

Såfremt forsvaret (Skydeområde Tranum) ønsker, at foretage regulering med henblik på risikoreduktion mellem luftfartøjer og fugle skal der altså søges om tilladelse efter vildtskadebekendtgørelsens undtagelsesbestemmelse i § 13.

Tilladelse søges lokalt ved Hanherred Statsskovdistrikt.

Skov- og Naturstyrelsen skal ifølge Vildtskadebekendtgørelsens § 9, stk. 3 hvert år inden 1. marts underrettes om omfanget af reguleringen i det forudgående kalenderår.

FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER

9 Forsvarets fremtidige behov og ønsker

Der vil medio 2000 blive etableret en indskydningsbane til gevær umiddelbart nord for Klitgården (se drifts- og plejekort, bilag 3). Banen består af et ca. 15 meter bredt og 100 meter langt klippet område med udmålt standplads og skiveopstilling. Det vil være muligt at flytte banen fra år til år af hensyn til pleje af området og vegetationen.

Den eksisterende ”bevægelig målbane”, der fremgår af øvelseskortet, vil i forbindelse med en omfattende reovering blive udvidet i bredde og dybde.

På terrænets sprængningsområde, planlægges det at hæve anlægget med en meter sand for at hæve sprængningerne fra grundvandsspejlet.

I øjeblikket overvejes behovet og muligheden for placering af en maskingeværbane (TMG) til bevægeligt mål.

Strandposternes (observationsskur henholdsvis i syd og nord) udsyn er efterhånden dækket grundet klitternes naturlige bevægelse. Det vil være nødvendigt, at flytte begge strandposter incl. tilførte kabler primo år 2000, og der forventes gennemført tilsvarende flytninger med års mellemrum, alt efter klitternes bevægelse.

9.1 Nuværende og fremtidige brugere

Enheder fra både hæren, søværnet og flyvevåbnet anvender terrænet til forskellige øvelsesaktiviteter. Desuden anvendes terrænet af politiet og hjemmeværnet. De fremtidige brugere af terrænet forventes at være uændret.

9.2 Fremtidig brug af eksisterende faciliteter

Det vurderes, at der er behov for at øge aktiviteterne for skydning med gevær i forbindelse med hjemmeværnets brug samt for sprængninger op til 10 kg. Større sprængninger på 25-50 kg forventes fremover kun undtagelsesvis at blive gennemført – og kun efter særskilt godkendelse fra amt og kommune.

10 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier

Det er Skov- og Naturstyrelsens ønske at fastholde og forbedre Skydeområde Tranum som et værdifuldt klit- og klithedelandskab, der får lov at ligge uberørt uden opdyrkning, bebyggelse, gødsning og sprøjtning. Generelt må det siges om Skydeområde Tranum, at terrænet er i en meget god naturtilstand og der derfor ikke er behov for helt store plejetiltag.

Områdets anvendelse til militære øvelsesaktiviteter skal ske under hensyn til og respekt for naturværdierne. Udgangspunktet for aktiviteterne bør dog være, at der ikke sker en forøget nedslidning af området. Derfor bør der fortsat fastlægges restriktioner for brugere af terrænet som tilsikrer, at områdets tilstand ikke gradvist forringes. Forsvaret har selv fastlagt nogle bestemmelser for brug af terrænet (afsnit 5.3). Styrelsen finder at det er vigtigt for områdets naturværdier, at disse regler også søges fastholdt fremover – ikke mindst hvad angår forbuddet mod kørsel uden for spor og veje.

Skov- og Naturstyrelsen skal derudover foreslå følgende konkrete tiltag:

10.1 Konkrete forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier

Vandstandshævning

Store dele af terrænet gennemskæres af grøfter fra tidligere tiders landbrugsdrift. Disse grøfter bør så vidt muligt undlades at oprensnes. Grøftesystemet bør kun vedligeholdes der, hvor det er absolut nødvendigt af hensyn til færdsel.

I hovedgrøften Egvands Rende, der bl.a. afleder vand fra ”Store Vande”, bør etableres et stryg, der opstemmer vandet, men samtidig tillader faunapassage for vandløbets smådyr. Ifølge det lokale skovdistrikt sker der en stor fordampning og nedsivning i ”Store Vande” i varme, tørre sommerperioder – ofte med en udtørring til følge. En opstemning vil sandsynligvis forsinke denne udtørring.

Stryget kan her etableres i form af 2-3dæmninger af stigende højde opstrøms, hvorimellem bundkoten hæves med jord evt. grus.

Indgrebet kræver tilladelse fra vandløbsloven og naturbeskyttelsesloven.

Egvands Rende skal stadig kunne aftage vandet fra den nærliggende Tranum Klitplantage og derfor er det vigtigt, at vandføringsevnen kan tilbageføres til nuværende niveau i nedbørsrige perioder. Dette kan sikres ved at etablere en parallelgrøft uden om stryget, der kan åbnes når der er behov for hurtigt at bortlede store mængder vand. En anden mulighed er at lade et rør løbe gennem stryget, der kan åbnes ved behov ved at blind-mufferne trækkes af.

Såfremt stryget får den ønskede effekt vil vandstandshævningen betyde, at Store Vande i sommerhalvåret vil give bedre betingelser for søens og rørskovens ynglefugle – og ikke mindst en større sikkerhed mod ræven.

De mindre, blinde stikgrøfter, der udmunder i Egvands Rende vil formodentlig blive påvirket af en højere vandstand i hovedgrøften. Således kan det forventes at også mosepartierne øst for bombemålet vil blive mere vandholdige.

Rydning af selvsået træopvækst samt Rynket Rose

Især i nærheden af de eksisterende nåleskovsbevoksninger ses en spredning af selvsåede fyrretræer på klitheden. Disse bør med 4-6 års mellemrum nedskæres for til stadighed at sikre den åbne klithede (se figur 3, s. 8).

Det kan også på sigt komme på tale, at reducere opvækst af pilekrat ved mosepartierne. Pilekrattet har en vigtig funktion som skjul for vildtet og som redeskjul for flere fuglearter, men en for tæt udbredelse hindrer soltilgang til vandspejlet, dels til den eksisterende mose-flora. Derfor bør pilekrattet ideelt fremstå som enkelte spredte partier, der aldrig opnår et større fladedække.

I forbindelse med rydning af selvsået trævækst bør også Rynket Rose (hyben-rose) fjernes. Rosen er oprindeligt indført fra Kaukasus og tidligere meget brugt i sommerhusområder. Rosen har ofte tendens til at brede sig voldsomt og overskygge den oprindelige flora. Den bekæmpes derfor lettest imens der endnu kun findes små spredte individer.

Adgang for offentligheden

Skov- og Naturstyrelsen har erfaret, at der i området øst for den selvmarkerende feltskydebanen og syd for infanterivej ikke – eller kun sjældent - foregår militær aktivitet. Her bør det overvejes at åbne for offentligheden når feltskydebanen og håndgranatbanen ikke er i brug. Området omfatter ca. 60 ha mose og klithedeterræn med en spændende flora, bl.a. en tæt bestand af Plettet Gøgeurt.

Styrelsen vil anbefale, at publikum får lov at færdes til fods ad indfaldsvejen fra Sandmosevej (se kortbilag) forbi feltskydebanen ad den i forvejen eksisterende natursti, der fører til Infanterivej.

Indfaldsvejen fra Sandmosevej til Klitgården kan forbindes til Infanterivej med en ca. 300 meter lang natursti, således at publikum ledes uden om Klitgården og barakbygningen.

Ruten bør markeres i terrænet.

Forskudt slåning af brandbælter

Brandbælterne på terrænet indeholder en del typisk hede og overdrevsvegetation, der fremmes af slåning. Brandbælterne slås imidlertid årligt meget lavt, hvilket hindrer vegetationen i at udbrede sig. Især omkring skovarealerne i afdeling 4 ses et tæt spirende tæppe af hedelyng, der ikke når at sætte blomst p.g.a. den hårde slåning. Hvor det er muligt vil det være en fordel at forskyde brandbælterne og slåningen af disse med 3-4 års mellemrum således, at hede- og overdrevsfloraen får bedre vilkår, og når at sætte frø.

Brandbælterne kan evt. forskydes med en ½ bredde.

Skovområderne

De skovbevoksede arealer på skydeterrænet drives og administreres af Hanherrred Statskovdistrikt. Det samlede skovareal forventes at være uændret indenfor planperioden.

Dele af afdeling 4b skal formodentlig genplantes/indplantes indenfor planperioden da en del af bjergfyren viser tegn på opløsning. I såfald ventes genplantningen at ske med arter som Eg og Skovfyr fremfor den nuværende Bjergfyr.

I afdeling 2h ventes en gradvis konvertering fra primært nåleskov til en mere lysåben blandingsbevoksning med Eg som en af hovedtræarterne. Afdeling 2h er oprindeligt en Nordmannsgrankultur - ifølge det gamle skovkort. Der er i dag kun få nordmannsgraner. I stedet ses en del selvsået opvækst – heriblandt Eg. Afdeling 2h er interessant, da det er i dette lille skovområde, at hundredevis af hugorme samles til overvintring. Af hensyn til krybdyrene er det vigtigt, at det sikres at området ikke bliver for mørkt.

11 Kommentarer og ønsker fra eksterne bidragydere

11.1 Nordjyllands Amt

Nordjyllands Amt har følgende forslag til drift- og plejeplanen:

- ”Der ses overalt i området opvækst af forskellige arter af fyr. Disse bør fjernes løbende.”
- ”Græsset på feltskydebanen indeholder mange forskellige hede- og overdrevsplanter. Græsset på banen bør derfor slås på en sådan måde at floraen tilgodeses”. Amtet tilføjer desuden at det bør sikres, at arealet ikke gødes samt at en bestand af Rejnfan nordøst for banen bør holdes nede, således at den ikke breder sig.
- ”Flere steder kunne ses en relativ hård oprensning af grøfter. For både oprensning og dræning gælder, at disse bør begrænses til det mindst mulige, for at tilgodese moserne i området mest muligt.”

Vedrørende terrænets mange brandbælter skriver amtet:

- ”Brandbælterne indeholder mange hede- og overdrevsarealer. Græsset bør derfor slås på en måde, der tilgodeser floraen. Høslæt vil være det ideelle, men på grund af brandfaren kan bælterne evt. grønthøstes i stedet. Et andet forslag vil være at flytte brandbælterne et stykke ud til siderne med års mellemrum, for at gavne floraen og for at fremme genvækst af Hedelyng. Kontrollerede afbrændinger kunne også være en mulighed for pleje af området.”

11.2 Brovst Kommune

Kommunen har følgende bemærkninger til drifts- og plejeplanen:

- ”Et antal bygninger (skure m.m.) opstillet ved skydepladsen nær Sandmosevej ved Ejstrup Strand er meget dominerende, idet de er placeret på en jordvold. Det ville være pænere hvis bygningerne var placeret på det naturlige terræn, som er lave, og evt. indplantes.”
- ”Det bør præciseres, at arealet er udlagt til trænings- og skydeøvelsesområde. Afbrænding og sprængning af olie- og kemikalieaffald, ammunition og sprængstof må ikke finde sted, men henvises til bortskaffelse efter samme regler, som gælder for andre forurenende virksomheder.”
- ”Der bør snarest opstartes en oprensning af området som er lukket for færdsel grundet forekomst af ammunition og ueksploderede emner. Arealet bør løbende holdes rent for forbrugere, så det umiddelbart kan åbnes for publikum såfremt den militære brug måtte ophøre.”
- ”Ved besigtigelsen af arealet blev der gjort rede for at dele af området stort set aldrig bruges af militæret og egentlig godt kunne åbnes for publikum. Det bør overvejes om der kunne gives offentlig adgang til det naturskønne område.”

11.3 Friluftsrådet

Revurdering ønskes hvert 5. år af forhold, der berører friluftslivet

”Med baggrund i arealernes store rekreative værdier, mener Friluftsrådet, at forsvaret løbende bør være åben over for en revurdering af ønskerne om ændret offentlig adgang i området. Det bør derfor fremgå af drifts- og plejeplanen at Forsvaret fortsat er åbent for en sådan vurdering, især set i lyset af den foreskrevne planperiode på 15 år. Forhold, der berører friluftslivet bør revurderes hvert 5. år under hensyntagen til den stedfundne udvikling.

Offentlighedens adgang

”Friluftsrådet finder, at der i kraft af skydeterrænets store rekreative værdier bør åbnes for offentlighedens adgang til arealerne, i den udstrækning det overhovedet er muligt, uden at det kolliderer med den militære benyttelse af terrænet. Friluftsrådet ser således gerne, at der lægges op til at udbygge mulighederne for offentlighedens benyttelse af arealerne inden for den kommende planperiode.” Friluftsrådet tilføjer endvidere at dette er i overensstemmelse med Forsvarministeriets Miljøstrategi.

Rådet henstiller til Skov- og Naturstyrelsen og Skydeområde Tranum, at der lukkes for lørdagsskydninger, så terrænet kan blive tilgængeligt for offentligheden i weekend-perioden. Rådet ser desuden gerne at det af planen fremgår, at forsvaret fortsat vil være åben over for samarbejde med organisationer, der ønsker at benytte arealerne til aktiviteter.

Ridning

”Adgang til forsvarets øvelsesområder og skydeterræner har generelt rideorganisationernes interesse, eftersom man på mange lokaliteter angiveligt bruger hestens slitage på veje og stier som argument for ikke at tillade ridning. Der bør derfor – som led i øgede adgangsmuligheder for offentligheden – åbnes for ridning på eksisterende veje og spor samt for ridning i havstokken.”

Formidling

”Friluftsrådet vil opfordre til, at forsvaret fremover udarbejder detaljerede planer for præcis, hvornår skydeterrænet er åben for offentligheden. Disse planer bør offentliggøres i lokalpressen, således at der fremover bliver bedre mulighed for at planlægge ture til terrænet.”

Rådet finder i øvrigt, at det er en god ordening, at der fra tårnene i området hejses de røde ”balloner”, hvorved det kan ses at der foregår skydeaktiviteter. Endvidere ønsker rådet at der ved naturlige adgangsstier- og veje til området skiltes med områdets status, og oplysninger om, hvornår der skydes.

Friluftsrådet foreslår, at der fremover på baggrund af bestemmelserne i drifts- og plejeplanen udarbejdes et oversigtskort over terrænet visende veje, afspærringer m.v.

Generelt bør forsvaret overveje at offentliggøre, hvornår forsvarets skyde- og øvelsesterræner er åbne for publikum via internettet, således at andre end lokale beboere kan indhente disse informationer til hjælp ved turplanlægning. Tilsvarende bør de nye kort over terrænerne lægges ud på internettet.

11.4 Skovsgaard Jagtforening

Skovsgaard Jagtforening er de eneste civile brugere, der p.t. aktivt anvender Skydeområde Tranum. Foreningen har en flugtskydningsbane på terrænet, hvor der afholdes ca. 15 skydninger om året.

Jagtforeningen har følgende ønsker og kommentarer til planen:

”P.g.a. nye miljøregler for forsvaret, omkring Skydeområde Tranum, ser vi i øjeblikket vores eksistens på skydeområdet forsvinde. Idet hver flugtskydningsaften/dag tæller med i forsvarets totale antal skydedage på hele skydeområdet (terrænet er tildelt et bestemt antal dage om året, hvor der må foregå støjende aktiviteter, red.) Derved vil vi i fremtiden, kun få mulighed for at skyde de dage forsvaret benytter terrænet.”

”Derudover kræves det, at der ved vores skydninger altid er en opsynsmand fra forsvaret til stede.”

Jagtforeningen ønsker at bibeholde flugtskydningsaktiviteten for foreningens medlemmer og ønsker derfor, at den som civil forening ikke hører under forsvarets miljø- og opsynsrestriktioner. Foreningen tilføjer, at såfremt forholdet omkring skydedage og opsynsforhold bliver løst, kan en reovering af banerne komme på tale.

11.5 Dansk Ornitologisk Forening

Dansk Ornitologisk Forening har følgende forslag:

- For visse arter som dobbeltbekkasin og stor regnspejle ville en vandstandshævning i de dele af området hvor det er muligt betyde bedre levevilkår og en eventuel fastholdelse af en lokal ynglebestand.
- For de i området beliggende søer vil foreningen foreslå, at der arbejdes på en sikring af vand i disse året rundt, sådan at søerne ikke tørrer ud i varme somre.
- En etablering af mindre hedesøer ville kunne øge levevilkårene for bl.a. krikænder m.m.
- Opsætning af kasser til tårnfalk vil med stor sikkerhed øge bestanden, da der er fødegrundlag nok for disse fugle i området.
- Den del af terrænet, der omfatter skov foreslås efterladt uberørt i et sådant omfang, at der opstår bedre muligheder for hulrugende fugle at skaffe sig boliger i store udgåede træer. Det foreslås desuden at lade ligge hvad falder. Alternativt vil foreningen foreslå opsætning af redekasser til hulrugende fugle i skovområdet. Foreningen vil gerne deltage aktivt i en eventuel opsætning af redekasser.

12 Vurdering og afvejning af terrænets fremtidige benyttelse

Skov- og Naturstyrelsen og forsvaret har i fællesskab vurderet de forslag, der er fremsat i forbindelse med drifts- og plejeplanens udarbejdelse. Forudsætningen ved den følgende vurdering af de enkelte ønsker til drifts- og plejeplanen for Skydeområde Tranum er, at arealet er udlagt som militært uddannelsesområde og forsat skal anvendes som sådan.

12.1 Vurdering af ønsker og forslag fra forsvaret

Forsvarets ønsker om etablering af en indskydningsbane nord for Klitgården kan umiddelbart imødekommes af Skov- og Naturstyrelsen da der ikke er tale om jordbearbejdning, anlæg af beton-fundamenter og lign. Tværtimod kan slåning af en 15 * 100 m lang stribe, hvor skydebanen anlægges, ses som en form for hedepleje da forsvaret er indstillet på at forskyde banen med 2-3 års mellemrum.

- Udvidelsen af den bevægelige målbane vurderes ikke at forringe naturværdierne, da der blot er tale om at det eksisterende målområde flyttes således at skudafstanden bliver længere – og dermed tidssvarende moderne våben.

- Klitternes bevægelse betyder at flytning af de to strandposter (et lille skur med kommunikationsanlæg) er nødvendig for igen at sikre udsigt over stranden og havet. Strandposterne anses som en nødvendig sikkerhedsforanstaltning, der skal sikre at civile ikke bevæger sig ind i fareområdet under skydningerne.

På terrænets sprængningsområde er der ønsker om at tilføje ca. 1 meter sand for at hæve sprængningerne fra grundvandsspejlet. Det faktum, at der ved hver sprængning forsvinder en lille del af underlaget samtidig med at det vegetationsløse areal er udsat for sandflugt, betyder at der er opstået et behov for at hæve sprængningsområdet.

Hævningen skal ske for at mindske generne for omgivelserne, idet tryk fra sprængningerne forplantes til vandet. Skov- og Naturstyrelsen har på den baggrund ingen indvendinger mod en hævnings af sprængningsområdet. Det betinger dog at sandet til hævningsen ikke hentes fra den omkringliggende klithede eller klitterne.

12.2 Skov- og Naturstyrelsens ønsker om pleje af naturværdier

Forsvaret kan acceptere Skov- og Naturstyrelsens forslag til hævnings af vandstanden såfremt stryget etableres i Egvands Rende – ca. 200-300 meter nordøst for bombemålet. Stryget skal have effekt som en vandopstemning, der sikrer vand i Store Vande med tilstødende moseområder i tørre sommerperioder.

Stryget etableres som et forsøg, der kan fjernes igen ved en planændring såfremt vandstigningen fremkalder væsentlige gener for den militære brug af terrænet.

Skov- og Naturstyrelsens forslag om offentlig adgang på en del af terrænet kan ikke umiddelbart imødekommes af forsvaret. Forsvaret begrundes afslaget med at der er farezoner, der rækker ind over det af styrelsen anbefalede område, samt at der kan forekomme udetonerede ammunition på terrænet trods at forsvaret løbende søger at foretage oprydning.

Forsvaret vil ikke påtage sig ansvaret for offentlighedens færdsel på det militære skydeterræn af sikkerhedsmæssige årsager. Derimod er forsvaret som noget nyt indstillet på at åbne for terrænet i form af guidede ture, hvor grupper får mulighed for at opleve terrænets naturværdier og høre om den militære brug. Grupper, der er interesserede i at besøge det militære område vil i såfald skulle tage kontakt til Velfærdstjenesten, Flyvestation Aalborg eller evt. det lo-

kale turistbureau, der formidler kontakten til forsvaret. På denne måde vil publikum få lejlighed til at opleve en meget større del af terrænet og samtidig vil forsvaret kunne garantere for publikums sikkerhed m.h.t. udetonerede granater m.m. Hanherred Statsskovdistrikt vil desuden gerne – i samarbejde med forsvaret, afholde et antal ture på terrænet. Turene vil bl.a. blive annonceret i en turfolder, der udgives i samarbejde med amtet.

Skov- og Naturstyrelsens øvrige forslag kan imødekommes.

12.3 Ønske fra bidragydere

Nordjyllands Amt

Amtet ønsker at græsset på feltskydebanen slås på en sådan måde, at det i højere grad tilgodeser hede- og overdrevsfloraen. Skydeområdet er indstillet på så vidt muligt, at efterleve amtets forslag ved at der undlades slåning i perioden fra slutningen af maj til sidst i august. Herved kan planterne nå at blomstre og sætte frø. Området bliver ikke gødet.

Med hensyn til oprensning af grøfter ønsker forsvaret forsat at have mulighed for at oprense nogle af grøfterne bl.a. grøften langs Indikatorvej samt grøften fra plantageområdet, der rammer Egvands Rende i et y. Sidstnævnte grøft aftager vand fra områder uden for det militære terræn. Vedligeholdes grøften ikke kan det betyde oversvømmelser bl.a. ved Sandmoseskolen. Forsvaret er dog indstillet på at begrænse oprensningen til det mindst mulige. Mange af de helt små, blinde grøfter har ikke været oprenset i årevis og vil ikke blive vedligeholdt.

Forsvaret er indstillet på at følge amtets øvrige forslag med hensyn til slåning af planten Rejnfan, der ikke hører til på terrænet samt udvide brandbælterne med striber, der kun slås hvert 3-4. år for at tilgodese lyngens mulighed for at sætte frø.

Forsvaret er desuden indstillet på også at styrke overdrevsvegetationen ved først at slå de forskudte, udvidede dele af brandbælterne (skraveret på drift- og plejekort) efter at overdrevsplanterne har blomstret.

Brovst Kommune

Kommunen ønsker at skurene, der er opstillet ved skydepladsen nær Sandmosevej enten flyttes fra jordvoldene ned på det naturlige terræn eller indplantes med en afskærmende beplantning.

Forsvaret ønsker imidlertid ikke at fjerne skurene, der er placeret på voldene da de bruges som standpladser for soldaternes skydetræning. Skurene/standpladserne er netop placeret højere end det omkringliggende terræn for at give overblik inden skudafgivelserne.

Derimod er forsvaret indstillet på at følge kommunens ønske om at foretage en beplantning, der slører anlægget ud mod Sandmosevej.

Skov- og Naturstyrelsen er enige med Brovst Kommune i at skydeanlægget virker ret dominerende i landskabet. Skov- og Naturstyrelsen vurderer imidlertid, at en beplantning i form af et afskærmende læbælte af lokalt forekommende buske, der kan gro på lokaliteten tæt ved Vesterhavet (f.eks. havtorn, pil m.m.) ikke er tilstrækkeligt til at sløre anlægget.

Eg vil til nød kunne etableres, men vil som fritstående læbælte her kun udvikle sig til et lave, langsomt voksende krat. Skov- og Naturstyrelsen ønsker ikke at der anvendes bjergfyr el-

ler klitfyr og vurderer samtidig, at en evt. beplantning vil kræve tilladelse fra amtet (§ 3 i naturbeskyttelsesloven).

Som en løsning kan der etableres en lavere beplantning på den kunstigt anlagte vold ved skydestandpladserne – ud mod Sandmosevej. Beplantningen skal i såfald bestå af hjemmehørende buske- og træer. Beplantningen vil dog ikke fuldt kunne sløre anlægget.

Kommunen ønsker det præciseret, at afbrænding og sprængning af olie- og kemikalieaffald, ammunition og sprængstof ikke må finde sted.

Hertil oplyser forsvaret, at der *ikke* foregår afbrænding og sprængning af olie- og kemikalieaffald, tværtimod har forsvaret netop beskrevet i egne bestemmelser for brug af terrænet at: ”affald herunder olie- og kemikalieaffald skal opsamles og bortskaffes efter de almindelige regler i kommunen...” (BB/Tranum).

Der har dog undtagelsesvis, efter godkendelser fra de lokale myndigheder, været forsøg med at destruere trykflasker og der planlægges afbrænding af beholdere med små trotylrester. Årsagen er, at der ikke herhjemme findes anlæg, der kan håndtere denne form for affald. Disse destruktionser er jf. Flyvestation Aalborg ikke forurenende i højere grad end øvrige sprængninger.

Hvad angår sprængninger forsikrer forsvaret at de har de fornødne tilladelser til at foretage sprængninger på terrænet. Sprængningerne foretages primært i uddannelsesmæssig sammenhæng af forskellige tilrejsende enheder fra forsvaret. Da det forekommer at bl.a. granater ved nedslag ikke detonerer foretages destruktionsprængninger af disse granater, der er for farlige at håndtere på anden vis. Dette sker netop for at holde terrænet frit for forsagere, jf. kommunens eget ønske.

Forsvaret søger løbende at oprense terrænet for forekomst af farlig ammunition og ueksploderede emner. Imidlertid sker det at der er granater, der ikke findes. P.t. er der tale om tre udetonerede granater på terrænet. Som noget nyt vil forsvaret prøve, at gøre brug af krydspejlinger og videoudstyr som et forsøg, der skal afsløre granaternes bane og nedslag for dermed lettere at kunne genfinde evt. forsagere.

Forsvaret kan imødekomme kommunens ønske om, at åbne terrænet for offentligheden, men kun i form af guidede ture for grupper. Forsvaret henviser til at civil færdsel på egen hånd kan udgøre en risiko for publikum. Denne risiko ønsker forsvaret ikke at tage ansvaret for.

Friluftsrådet

Friluftsrådet ønsker at der skal kunne foretages en vurdering af mulighederne for offentlighedens adgang hvert 5. år – og ikke låses fast i en 15-årig periode.

Hertil skal det bemærkes at forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen løbende har mulighed for at foretage planændringer i planperioden. Det kræver blot at parterne er enige. Der er således mulighed for at foretage de af Friluftsrådet ønskede revurderinger.

Friluftsrådet ønsker at mulighederne for offentlighedens adgang udbygges. Dette kan imødekommes af forsvaret ved at der – som noget nyt – bliver mulighed for at foreninger og grupper kan få rundvisninger på terrænet som beskrevet i afsnit 12.2.

Rådets henstilling om lukning af lørdagsskydninger er i praksis næsten imødekommet af forsvaret idet der typisk kun er skydninger i en weekend pr. måned.

Forsvaret ønsker på nuværende tidspunkt ikke at give adgang for ryttere inde på selve terrænet.

Friluftsrådets ønske om ridning i havstokken er imidlertid ikke i konflikt med den militære brug, såfremt ridning kun finder sted når der ikke skydes fra terrænet.

Ridning på selve stranden (fra lavvandslinien) er ikke tilladt jf. reglerne i naturbeskyttelsesloven om publikums adgang til strande. Reglerne administreres af Hanherred Statsskovdistrikt.

Rådet foreslår, at det bør præciseres i dagspressen og gerne på internettet, hvornår der skydes på terrænet, således at der kan planlægges ture langs stranden op til skydeterrænet.

Forsvaret meddeler hertil, at de allerede oplyser i lokale aviser, hvornår der skydes. Oplysningerne gives for en måned frem.

Forsvaret har p.t. ikke planer om at offentliggøre skydningerne på internettet, men oplysningerne kan hentes på tekst-tv side 428 (EKR 48 Tranum syd)

Desuden offentliggøres skydningerne i "efterretning for søfarende" på Kalundborg Langbølgesender kl. 17.50. Oplysningerne gives for den følgende dag.

Skovsgaard Jagtforening

Skovsgård Jagtforenings ønske om ikke at høre under forsvarets miljø- og opsynsrestriktioner er i hovedtræk løst idet Nordjyllands Amt vil give foreningen en særskilt støjgodkendelse.

Der er således fremover ikke behov for at forsvaret stiller med en opsynsmand ved foreningens flugtskydningsaktiviteter.

Foreningens opholdsskur vil i forbindelse med en renovering blive flyttet op mod Klitgården således at foreningens medlemmer ikke skal så langt ud på terrænet som tidligere.

Dansk Ornitologisk Forening

I forbindelse med den enighed, der er opnået mellem Skov- og Naturstyrelsen og forsvaret vil Dansk Ornitologisk Forening ønske om vandstandshævning blive tilgodeset.

Opsætningen af redekasser til tårnfalke på terrænet kan ikke imødekommes af forsvaret, idet tårnfalke udgør en fare for lavtgående fly (birdstrikes).

Skov- og Naturstyrelsen finder det desuden ikke hensigtsmæssigt at opsætte kunstige redekasser til rovfuglene i et område, hvor bestanden af Stor Regnspove og andre vadefugle søges øget. Af hensyn til krybdyr er det desuden ikke hensigtsmæssigt kunstigt, at fremme rovfugle.

Foreningen foreslår, at efterlade skovene på terrænet urørt i et sådan omfang, at der opstår bedre muligheder for hulrugende fugle. Alternativt vil foreningen foreslå opsætning af redekasser.

Der findes en del mere eller mindre urørt skov på terrænet, men størstedelen af træarterne (bjergfyr) egner sig kun i mindre grad til hulrugende fugle. Derfor vil Skov- og Naturstyrelsen anbefale, at der gives adgang til opsætning af redekasser på Dansk Ornitologisk Forening foranledning efter forudgående aftale med Skydeområde Tranum.

Forsvaret kan imødekomme dette ønske.

Plan

13 Plan

Denne del af drifts- og plejeplanen indeholder en anvisning af hvorledes den i kap. 12 gennemgåede afvejning kan realiseres i praksis, herunder fastlæggelse af retningslinier for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring i overensstemmelse med afvejningen.

13.1 Overordnede retningslinier for den fremtidige benyttelse

Retningslinierne for den fremtidige anvendelse af Skydeområde Tranum skal tilgodese følgende forhold:

- At terrænet er udlagt som militært område, og derfor skal kunne opfylde forsvarets behov for brug af terrænet til uddannelsesaktiviteter og til løsning af de pålagte opgaver.
- At den militære benyttelse sker under hensyntagen til landskabelige og biologiske værdier, som i drifts- og plejeplanen søges fastholdt og udbygget.
- At den rekreative benyttelse sker i det omfang det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt og ikke forstyrrer den militære brug samt er foreneligt med hensynet til de naturmæssige værdier.

13.2 Plejeforanstaltninger

- **Tilbageholdelse af vand med henblik på at mindske/forsinke udtørring**

I Egvands Rende etableres et stryg 200-300 m øst for bombemålet (se drifts- og plejekortet). Strygets primære formål er at hæve bundkoten i grøften således at udtørring og vandudledningen fra Store Vande forsinkes/mindskes i sommerhalvåret. Stryget sikrer samtidig passage for vandløbets smådyr, ål m.m. Stryget etableres i form af 2-3 dæmninger af mellemstore marksten med stigende højde opstrøms. Den højeste dæmning bør forsøgsvis sættes til ca. 35 cm over nuværende bundkote. Mellem dæmningerne, der bør have en indbyrdes afstand på mindst 4-5 meter, hæves bunden med jord evt. grus.

For at sikre mulighed for fuld gennemstrømning i vandrige perioder kan etableres et gennemgående rør, der åbnes ved behov eller der kan etableres en parallelgrøft uden om stryget med en tilsvarende funktion.

- **Rynket Rose samt selvsåede nåletræer uden for skovområderne fjernes** (mindre træer oprykkes) med 4-6 års mellemrum. Bjergfyr kan allerede sætte kogler som fem-årig!

Det skal desuden sikres, at større mosepartier ikke gror til i et sammenhængende pilekrat. Ved rydning af ældre pilekrat skal forsvaret være opmærksomme på at pilebuskene kan være bevoksede med rødlistede svampearter. Pilebuske, hvor på eller under der gror rødlistede svampe må ikke nedskæres.

Træerne bør efter nedskæring ikke efterlades på terrænet – både af hensyn til klitheden, men ikke mindst af hensyn til brandberedskabet. Opstår der brand på heden skal terrænets brandberedskab kunne indkredse branden ved at udlægge brandbælter. Dette sker ved hjælp af en traktor med fræser. Rammer fræseren et efterladt træ kan der være risiko for at det sætter sig i klemme (afhængig af dimension) og hindrer den videre brandbekæmpelse. I forbindelse med rydning af trævækst fjernes også Rynket Rose.

Plejen foretages af Hanherred Statsskovdistrikt i samarbejde med Skydeområde Tranum.

- **Slåning af hedevegetation**

Langs de eksisterende brandbælter, hvor der er foretaget skraveringer på drifts- og plejekortet skal der foretages slåninger, der sikrer hede- og overdrevsfloraen muligheder for at sætte frø. Vegetationen slås med 3-4 års mellemrum.

Slåningen kan foretages med samme maskinel, der anvendes til slåning af brandbælterne, men vegetationen skal efterlades lidt højere end på brandbælterne.

Slåningen må ikke forårsage udjævning af terrænet. På ujævne, knoldede steder undlades slåning.

Slåningen skal tilgodese flora og krybdyr samt foretages uden for fuglenes yngleperiode d.v.s. i perioden 1. september- 1. april.

- **Sløring af skydeanlæg.**

På *selve* voldanlægget ved den selvmarkerende feltskydebane ud til Sandmosevej (se drifts- og plejekort) foretages en beplantning af lokale, hjemmehørende træer og buske (*ikke Bjergfyr*). Beplantningen foretages som en delvis sløring af de skure, der er opstillet på voldanlægget. Såfremt skurene fjernes, så behovet for sløring bortfalder, skal beplantningen fjernes. Ekspertise vedrørende beplantning kan hentes ved Hanherred Statsskovdistrikt.

13.3 Retningslinier for øvelsesaktiviteter

Retningslinierne for øvelsesaktiviteter på Skydeområdets arealer sker i henhold til gældende bestemmelser og restriktioner beskrevet i kap. 5.2. For militært personel henvises i øvrigt til seneste udgave af blivende bestemmelser – BB/Skydeområde Tranum.

Af gældende restriktioner af væsentlig betydning for terrænets tilstand skal nævnes følgende:

- Der skal ske en løbende oprydning på terrænet. Dette gælder også for den civile jagtforenings flugtskydningsaktiviteter. Affald må ikke destrueres eller efterlades på skydeområdet. Er der tale om emner, der ikke kan modtages af eksisterende destruktionsanlæg kræver lokal destruktion tilladelse fra miljømyndighederne. Desuden skal Hanherred Statsskovdistrikt orienteres i henhold til lejeoverenskomstens § 1.
- Granater, der ikke detonerer ved nedslag skal eftersøges og uskadeliggøres i videst mulige omfang.
- Kørsel i terrænet uden for eksisterende veje og spor er ikke tilladt.
- Gravning i klitter og hede er ikke tilladt. Gravning i skydeterrænets plantageområder kræver tilladelse fra tilsynsførende og klitplantøren.

13.4 Retningslinier for brug af gødskning og sprøjtning

Brug af gødskning og sprøjtning på terrænet er ikke tilladt.

13.5 Offentlighedens adgang til skydeterrænet

Offentligheden sikres adgang til skydeområdet ved at forsvaret – gerne i samarbejde med skovdistriktet, årligt afholder et antal guidede ture for grupper og foreninger, der evt. under ledelse af en naturvejleder får mulighed for at opleve terrænet. Flyvestation Aalborgs velfærdstjeneste og Hanherred Statskovdistrikt er ansvarlig for afholdelsen af turene.

Når der ikke foregår skarpskydninger er der fri adgang til den knap fem km lange strandbred, der løber langs terrænet. Stranden er åben i perioden 1. juli til 1. september samt i skolebørnenes påske-, pinse,- og store bededagsferie samt efterårsferien (skolebørn, Brovst Kommune). Desuden er der adgang til stranden når der i øvrigt ikke foregår skarpskydninger på terrænet, hvilket fremgår af de lokale aviser samt tekst-tv (se afsnit 12.3, Friluftsrådet).

13.6 Nødvendige tilladelser til nye anlæg og tiltag

Faste stillinger og anlæg i relation til myndighedsgodkendelse

Flytning af eksisterende, permanente anlæg, etablering af nye, permanente anlæg samt opstilling af faste terrænpunkter kan kræve tilladelser fra relevante myndigheder. Afgørelse om, hvorvidt der kræves zonetilladelse og tilladelse i forbindelse med strandbeskyttelseslinien træffes af amtet.

Tilsvarende er det kommunalbestyrelsen, der ud for en samlet vurdering, afgør hvorvidt der foreligger lokalplanpligt i den konkrete situation.

Nye kystnære anlæg kræver, afhængig af placeringen, tilladelse efter klitfredningsbestemmelserne, naturbeskyttelseslovens § 8. Tilladelse søges hos Skov- og Naturstyrelsen, lokalt ved Hanherred Statskovdistrikt, der såvel som myndighed også er grundejer.

Flytning af strandpost-staderne i klitterne og nedgravning af tilførende kabler kræver tilladelse jf. ovenstående.

Store dele af Skydeområde Tranums arealer er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 vedrørende særlige naturtyper. Generelt gælder, at ændringer af tilstanden på disse arealer kræver tilladelse fra Nordjyllands Amt.

Dette gælder også for hedepleje i form af slåning og anlæg af evt. forhøjninger/standpladser på den projekterede indskydningsbane.

Plejeforanstaltninger, der klart tjener til at opretholde områdets hidtidige tilstand, vil kunne ske uden dispensation. Dette gælder f.eks. fjernelse af selvsået opvækst af træer og buske i begrænset omfang. Foranstaltninger, der rækker ud over almindelig pleje af områdets hidtidige tilstand kræver dispensation. Om der skal gives dispensation afgøres af amtet ud fra en konkret vurdering.

Etablering af et stryg i Egvands Rende kræver tilladelse efter vandløbsloven. Brovst Kommune er vandløbsmyndighed. Desuden kræves tilladelse efter Naturbeskyttelsesloven ved Nordjyllands Amt.

Særligt om flyvesikkerhed

Såfremt forsvaret skønner det nødvendigt, at foretage regulering af fugle ved *eget personel* på grund af kollisionsfare mellem luftfartøjer og fugle skal der søges om tilladelse i henhold til ”bekendtgørelse om vildtskader” § 13. Tilladelse søges hos Hanherred Statskovdistrikt.

Såfremt det er Skov- og Naturstyrelsens personale lokalt, der efter anmodning fra forsvaret forestår reguleringen meddeles tilladelsen af Skov- og Naturstyrelsens Vildtforvaltningskontor efter indstilling fra Hanherred Statskovdistrikt.

Regulering kan kun foretages når det skønnes absolut nødvendigt, da Skydeområde Trandum udover at være et militært område også er et internationalt naturbeskyttelsesområde.

13.7 Planændringer

Nye, faste stillinger/anlæg kræver planændring i relation til nærværende drifts- og plejeplan

Etablering eller flytning af permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter, som ikke er beskrevet i nærværende plan under afsnit 5.1 om "Faciliteter og brug", kræver planændring.

Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som *ikke* er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

Midlertidige anlæg

Ved midlertidige anlæg og terrænpunkter forstås anlæg og terrænpunkter, der er fjernet inden 1 måned fra etablering/opstilling. Sådanne kan frit etableres indenfor terrænet, forudsat at etableringen ikke indebærer en benyttelse af arealet eller de omgivende arealer, der er i strid med de overordnede retningslinier for det pågældende område.

Såfremt placeringen af midlertidige anlæg kræver et større gravearbejde, udjævning eller anden teknisk ændring af terrænet kræves tilladelse jf. afsnit 13.6

Efter fjernelse af anlægget eller terrænpunktet skal arealet retableres.

ØKONOMI

14 Økonomiske konsekvensberegninger

De økonomiske overslag omfatter de aktiviteter, der rækker udover den daglige vedligeholdelse af terrænet. Tiltag til nye militære anlæg er ikke omfattet.

14.1 Økonomisk overslag til naturpleje og genopretning

Den største økonomiske post er anlæg af et stryg i Egvands Rende. Da grøften på det angivne sted kun er ca. 1,5 m bred er det et begrænset antal marksten, der skal anvendes. Det skønnes, at der skal anvendes mellem 1 og 2 m³ sten til at opbygge dæmningerne. Marksten/håndsten til dette formål kan leveres for under 1000 kr.

Jordpåfyld mellem dæmningerne tages fra tidligere oprensninger, der er kastet langs grøften. Etablering af stryg inkl. et gennemgående rør med blindmuffer, der kan åbnes ved store vandbelastninger, vurderes at kunne gennemføres for under 10.000,- (ekskl. moms).

Stryget bør etableres i august måned, hvor vandføringen traditionelt er lavest.

Det vurderes, at der vil være et behov for nedskæring og bortkørsel af træopvækst med 4-6 års mellemrum. Rydningen kan evt. fordeles over 3 år. Arbejdsindsatsen de følgende år vil afhænge af genvæksten og dennes dimension. Mindre træer, der umiddelbart kan trækkes op kræver hverken udgifter til motorsav, traktor, udkørsel m.m. Hanherred Statskovdistrikt står for plejen.

Hedepleje i form af slåning af de på drifts- og plejekortet angivet steder vurderes at kunne gennemføres på max. 1 uge af Skydeområde Tranums eget personale (traktor med slåningsaggregat).

14.2 Budgetoverslag for hele planperioden

De første 3 år	Etablering af stryg i Egvands Rende	10000,-
	Hedepleje p.a. i form af slåning langs eksisterende brandbælter	18000,-
	Udgifter til slåning af træopvækst på klitheden afholdes af skovdistriktet	0,-
	I alt for de første 3 år	28000,-

I de efterfølgende år ventes hedeplejen at kunne gøres lidt billigere, idet det er lettere at foretage en slåning, hvor der tidligere har været slået.

3.- 15. år: Hedepleje i form af slåning med 3-4 års mellemrum i den resterende planperiode – svarende til en samlet omkostning på ca. 45.000,-

Samlet vurderes udgifterne til gennemførelse af drifts- og plejeplanen, at kunne gennemføres for ca. 5.000 kr om året i planens 15-årige periode, idet Hanherred Statskovdistrikt forestår rydning af selvsået træopvækst på heden.

Skov- og Naturstyrelsen kan desuden anbefale, at den eksisterende eller evt. en ny traktor (4 * 4) monteres med bredere dæk, hvilket i højere grad gør det muligt skånsomt, at udføre både de nye naturplejeopgaver samt de nuværende militære opgaver (brandberedskab m.m.)

BILAG

15 Oversigt over bilag

Bilag 1: Grundkort over Skydeområde Tranum (i kortlomme bagest)

Bilag 2: Øvelseskort over Skydeområde Tranum (i kortlomme bagest)

Bilag 3: Drifts- og plejekort over Skydeområde Tranum (i kortlomme bagest)

Bilag 4: Bevoksningsliste for Skydeområde Tranum

Bilag 5: Retningslinier for Forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesteræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4

BILAG 5

Retningslinier for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til naturbeskyttelseslovens §§ 3-4.

Store dele af forsvarets skyde- og øvelsesterræner er tidligere landbrugsarealer. Ved overgangen til militære øvelsesområder ekstensiveres landbrugsdriften enten kraftigt eller ophører helt, hvilket ofte muliggør forskellige beskyttede naturtypers opståen. Imidlertid hindrer dette ikke fortsat gennemførelse af de militære aktiviteter, som er områdernes hovedformål.

Som efter de hidtil gældende regler er naturbeskyttelseslovens §§ 3-4 nemlig ikke til hinder for en fortsættelse af de beskyttede arealers hidtidige benyttelse. Dette gælder også forsvarets hidtidige benyttelse af arealer og anlæg m.v.

Såfremt forsvaret ejer, erhverver eller lejer arealer, som ikke hidtil har været anvendt til øvelsesformål, vil en overgang til øvelsesformål, der medfører ændringer i tilstanden derimod kræve tilladelse.

En væsentlig intensivering af en hidtil militær benyttelse vil ligeledes kræve tilladelse fra den pågældende amtskommune, jfr. lovens §§ 3-4 og § 65, stk. 3.

Militære aktiviteter.

I tilfælde hvor et større areal anvendes til øvelsesformål (f.eks. Oksbøl skydeterræn) vil forskellige dele af området kunne have forskellig benyttelsesintensitet. Vurderingen af om en aktivitet kræver tilladelse efter lovens §§ 3-4 bør derfor ske på grundlag af intensiteten af det pågældende "delområdes" hidtidige anvendelse. Indenfor hvert "delområde" vil den hidtidige anvendelsesgrad kunne fortsætte.

F.eks. vil "delområder", hvor kørsel og lejlighedsvis bortslidning af vegetationen samt dozing, gravning og indgreb i vandløb har fundet sted, fortsat kunne benyttes på denne måde. Dette omfatter også flytning af de enkelte aktiviteter indenfor delområdet, f.eks. flytning af spor efter bælteketøjer. Variationer i aktiviteten, f.eks. ændringer af koncentrationen af bæltepor indenfor de mest benyttede arealer, må anses som i overensstemmelse med hidtidig benyttelse, i hvert fald inden for ret vide rammer.

Derimod vil et sammenhængende areal, der f.eks. ikke hidtil har været anvendt til kørsel med bæltekøretøjer eller lejlighedsvis indgreb i vandløb, ikke uden tilladelse kunne anvendes på denne måde.

Opførelse af permanente anlæg kræver som udgangspunkt tilladelse, f.eks. bygninger, skydevolde og skydebaner. Mindre enkeltstående indretninger (f.eks. "kulisser") af træ eller tilsvarende materiale, som let kan fjernes, kan dog etableres uden tilladelse.

Foranstaltninger som bevirker, at et areal varigt glider ud af den pågældende naturtypedefinition kræver tilladelse. Dette gælder f.eks. tilplantning af heder eller dræning af vådområder.

Ikke militære aktiviteter.

For ikke militære aktiviteter på øvelsesområder gælder de samme regler som for civile aktiviteter uden for øvelsesterrænet. Dette indebærer bl.a. at anlæg af vildtagre på beskyttede naturtyper inden for øvelsesterrænet kræver tilladelse efter naturbeskyttelsesloven.

Tvilstilfælde.

I tilfælde hvor forsvaret er i tvivl, om der kræves tilladelse til en aktivitet eller et anlæg, vil forespørgselsordningen i naturtypebekendtgørelsens § 8 kunne anvendes. Det vil sige, at forsvaret kan rette henvendelse til amtet, som inden 4 uger skal besvare forespørgslen. Der henvises i denne forbindelse til s. 24 f i vejledningen om naturbeskyttelsesloven.

Forvaltningsplaner.

I en række tilfælde vil det være hensigtsmæssigt, at der udarbejdes en forvaltningsplan for det pågældende militære øvelsesområde, f.eks. i form af en driftsplan. Herved vil man ofte kunne skabe de bedste rammer for den militære anvendelse samtidig med, at der tages hensyn til plante- og dyrelivet. Samtidig vil en forvaltningsplan være et egnet grundlag for en stillingtagen til eventuelle ønsker om dispensation fra bl.a. naturbeskyttelseslovens §§ 3-4.